

**Zorunlu Sigortalılık İlkesi Kapsamında
Sigortalılık Hallerinin Çakışması ile Gelir ve
Aylıkların Birleşmesi*****The Conflict of Insurance Cases and Consolidation
of Income and Salary as Part of Compulsory
Insurance's Policy*****Yrd. Doç. Dr. Ali EKİN**Yrd. Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Hukuk Fakültesi,
İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku A.B.D.Mart 2016, Cilt 6, Sayı 1, Sayfa 94-125
March 2016, Volume 6, Number 1, Page 94-125

P-ISSN: 2146 - 4839

E-ISSN: 2148-483X

2016/1

www.sgd.sgk.gov.tre-posta: sgd@sgk.gov.tr

Yazılar yayınlanmak üzere kabul edildiği takdirde, SGD elektronik ortamda tam metin olarak yayımlamak da dahil olmak üzere, tüm yayın haklarına sahip olacaktır. Yayınlanan yazılardaki görüşlerin sorumluluğu yazarlarına aittir. Yazı ve tablolardan kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

If the manuscripts are accepted to be published, the SGD has the possession of right of publication and the copyright of the manuscripts, included publishing the whole text in the digital area. Articles published in the journal represent solely the views of the authors.

Some parts of the articles and the tables can be cited by showing the source.

Cilt: 6 - Sayı: 1 - Yıl: 2016 / Volume: 6 - Number: 1 - Year: 2016

Sahibi / Owner of the Journal

Sosyal Güvenlik Kurumu Adına / On behalf of the Social Security Institution
Dr. Mehmet Selim BAĞLI (Kurum Başkanı / President of the Institution)

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü / Responsible Publication Manager

Uğur KORKMAZ

Yayın Kurulu / Editorial Board

Dr. Mustafa KURUCA
Eyüp Sabri DEMİRCİ
Recep GÜRBÜZ
Erdoğan ÜVEDİ
Aydın GEDİKLİ
Yalçın SALAY

Editörler / Editors

Doç. Dr. Erdem CAM
Selda DEMİR
Asuman KAÇAR

Yayın Türü: Uluslararası Süreli Yayın / Type of Publication: Periodical

Yayın Aralığı: 6 aylık / Frequency of Publication: Twice a Year

Dili: Türkçe ve İngilizce / Language: Turkish and English

Basım Tarihi: Press Date: 30.03.2016

Sosyal Güvenlik Dergisi (SGD),

TUBİTAK ULAKBİM - TR

ASOS INDEX - TR

SOBIAD - TR

DOAJ - SE

EBSCO HOST - US

INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL - PL tarafından indekslenmektedir.

Journal of Social Security (SGD), has been indexed by

TUBİTAK ULAKBİM - TR

ASOS INDEX - TR

SOBIAD - TR

DOAJ - SE

EBSCO HOST - US

INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL - PL

SGD Sosyal Güvenlik Dergisi

Tüm hakları saklıdır. Dergi'de yer alan bilimsel çalışmaların bir kısmı ya da tamamı, telif hakları çöğnenmeksizin, eğitim, araştırma ve bilimsel amaçlarla çoğaltılabilir.

Tasarım / Design: Pinhole Medya - Ankara - info@pinholemedya.com

Basım Yeri / Printed by: Dumat Ofset

İletişim Bilgileri / Contact Information

Ziyabey Caddesi No: 6 Balgat / Ankara / TURKEY

Tel / Phone: +90 312 207 88 91 – 207 87 70 • Faks / Fax: +90 207 78 19

Erşim: www.sgd.sgk.gov.tr • e-posta / e-mail: sgd@sgk.gov.tr

ULUSLARARASI DANIřMA KURULU / INTERNATIONAL ADVISORY BOARD

Professor Yener ALTUNBAř
Bangor University - UK

Professor Paul Leonard GALLINA
Bishop's University - CA

Professor Jacqueline S. ISMAEL
University of Calgary - CA

Professor zay MEHMET
University of Carleton - CA

Professor Allan MOSCOVITCH
University of Carleton - CA

Professor Mark THOMPSON
University of British Columbia - CA

Asst. Prof. Sara HSU
State University of New York - USA

Asst. Prof. C. Rada Von ARNIM
University of Utah - USA

ULUSAL DANIřMA KURULU / NATIONAL ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Ahmet Cevat ACAR
TÜBA

Prof. Dr. Mustafa ACAR
Aksaray Üniversitesi

Prof. Dr. İsmail AĞIRBAş
Ankara Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakóltesi

Prof. Dr. rsan AKBULUT
TODAİE

Prof. Dr. Levent AKIN
Ankara Üniversitesi
Hukuk Fakóltesi

Prof. Dr. Yusuf ALPER
Uludaę Üniversitesi İİBF

Prof. Dr. Faruk ANDAÇ
Çaę Üniversitesi
Hukuk Fakóltesi

Prof. Dr. Kadir ARICI
Gazi Üniversitesi
Hukuk Fakóltesi

Prof. Dr. Onur Ender ASLAN
TODAİE

Prof. Dr. Berrin Ceylan ATAMAN
Ankara Üniversitesi
Siyasal Bilgiler Fakóltesi

Prof. Dr. Hayriye ATİK
Erciyes Üniversitesi İİBF

Prof. Dr. Zakir AVřAR
Gazi Üniversitesi
İletişim Fakóltesi

Prof. Dr. Ufuk AYDIN
Anadolu Üniversitesi
Hukuk Fakóltesi

Prof. Dr. Remzi AYGÜN
Gazi Üniversitesi
Tıp Fakóltesi

Prof. Dr. Abdurrahman AYHAN
Muęla Sıtkı Koçman Üniversitesi İİBF

Prof. Dr. Serpil AYTAÇ
Uludaę Üniversitesi İİBF

Prof. Dr. Mehmet BARCA
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
İřletme Fakóltesi

Prof. Dr. Vedat BİLGİN
TBMM

Prof. Dr. Nurşen CANİKLİOğLU
Marmara Üniversitesi
Hukuk Fakóltesi

Prof. Dr. Fevzi DEMİR
Yařar Üniversitesi
Hukuk Fakóltesi

Prof. Dr. A. Murat DEMİRCİOğLU
Yıldız Teknik Üniversitesi İİBF

Prof. Dr. Ömer EKMEKÇİ
İstanbul Üniversitesi
Hukuk Fakóltesi

Prof. Dr. řükran ERTÜRK
Dokuz Eylül Üniversitesi
Hukuk Fakóltesi

Prof. Dr. Ali GÜZEL
Kadir Has Üniversitesi
Hukuk Fakóltesi

Prof. Dr. Alpay HEKİMLER
Namık Kemal Üniversitesi İİBF

Prof. Dr. Oęuz KARADENİZ
Pamukkale Üniversitesi İİBF

Prof. Dr. Türksel KAYA BENGSHIR
TODAİE

Prof. Dr. Ařkın KESER
Uludaę Üniversitesi İİBF

Prof. Dr. Cem KILIÇ
Gazi Üniversitesi İİBF

Prof. Dr. Ali Rıza OKUR
İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi
Hukuk Fakóltesi

Prof. Dr. Serdar SAYAN
TOBB Ekonomi ve
Teknoloji Üniversitesi İİBF

Prof. Dr. Ali SEYYAR
Sakarya Üniversitesi İİBF

Prof. Dr. Ali Nazım SÖZER
Yařar Üniversitesi Hukuk Fakóltesi

Prof. Dr. Sarper SÜZEK
Atılım Üniversitesi
Hukuk Fakóltesi

Prof. Dr. MÜjdat şAKAR
Marmara Üniversitesi İktisat Fakóltesi

Prof. Dr. Savař TAřKENT
İstanbul Teknik Üniversitesi
İřletme Fakóltesi

Prof. Dr. Mehtap TATAR
Hacettepe Üniversitesi İİBF

Prof. Dr. Sabri TEKİR
İzmir Üniversitesi İİBF

Prof. Dr. Aziz Can TUNCAY
Bahçeşehir Üniversitesi
Hukuk Fakóltesi

Prof. Dr. M. Fatih UşAN
Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Hukuk Fakóltesi

Doç. Dr. Süleyman BAřTERZİ
Ankara Üniversitesi
Hukuk Fakóltesi

Doç. Dr. Hediye ERGİN
Marmara Üniversitesi İktisat Fakóltesi

Doç. Dr. Saim OCAK
Marmara Üniversitesi Hukuk Fakóltesi

**Doç. Dr. Ferda YERDELEN
TATOęLU**
İstanbul Üniversitesi İktisat Fakóltesi

Doç. Dr. Mehmet TOP
Hacettepe Üniversitesi İİBF

Doç. Dr. Gülbiye YENİMAHALLELİ
Ankara Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakóltesi

Zorunlu Sigortalılık İlkesi Kapsamında Sigortalılık Hallerinin Çakışması ile Gelir ve Aylıkların Birleşmesi

The Conflict of Insurance Cases and Consolidation of Income and Salary as Part of Compulsory Insurance's Policy

Yrd. Doç. Dr. Ali EKİN*

ÖZ

Sosyal güvenlik hukuku uygulamasında sigortalılık hallerinin çakışması ve Sosyal Güvenlik Kurumundan alınan gelir ve aylıkların birleşmesi konuları gerek 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu öncesi ve gerekse de bu Kanun döneminde ve özellikle de 6111 sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile yapılan değişikliklerle sigortalılık hallerinin çakışması konusunda farklı uygulamalar yapılmıştır. Çalışma içerisinde her iki konuya da ayrı ayrı yer verilerek konulara ilişkin yapılan en son düzenlemeler ve uygulamada tartışmalı olan yerler incelenmiştir. Böylelikle uygulama açısından önem arz eden iki konunun da detaylı olarak açıklaması yapılmaya çalışılmış olup uygulamaya katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Hakların çakışması, gelir, aylık, sigorta, prim

ABSTRACT

Different enforcements in the conflict of insurance cases have been made in the social security law enforcement and income from the Social Security Administration and the matter of salary consolidation both before and during the law no. 5510 and then with the amendments in law no. 6111. Latest regulations related with the cases and controversial issues have been studied by giving place to both cases separately. Thus we have tried to express in depth both of the cases which are very important in terms of enforcement and also We have aimed to contribute to the practice.

Keywords: Conflict of cases, income, salary, insurance, premium

---

* Yrd. Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku A.B.D.,
aliekin55@hotmail.com

GİRİŞ

Sosyal güvenlik hukuku uygulamasında sigortalılık hallerinin çakışması ve Sosyal Güvenlik Kurumundan alınan gelir ve aylıkların birleşmesi konuları gerek 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu öncesi ve gerekse de bu Kanun döneminde ve sonrasında da 6111 sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile yapılan değişikliklerle sigortalılık hallerinin çakışması konusunda farklı uygulamalar yapılmıştır.

5510 sayılı Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile bu Kanundan önce uygulanmakta olan SSK, Bağ-Kur ve Emekli Sandığı Kanunları ayrı ayrı yürürlükteyken, 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu ile belirtilen Kanunların SGK çatısı altında toplanmasıyla üç Kanuna hizmet eden Kurumların devri de gerçekleşmiştir.

5510 sayılı Kanunla sigortalılık hallerinin çakışması ile ilgili özel bir düzenleme yapılmıştır. Ancak bu düzenleme yapılmadan önce sigortalılığın çakışması halinde hangi sigortalılığa üstünlük tanınacağı Yargıtayın vermiş olduğu kararlar ile netleşmiştir.

5510 sayılı Kanunda da değişiklik yapan 6111 sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile sosyal güvenlikte teklik ilkesinin zedelendiği hususu düşünülmekte olup buna ilişkin detaylı düzenlemelerin yapıldığı görülmektedir.

Gelir ve aylıkların birleşmesi, kişilerin farklı sosyal sigorta kuruluşlarından aynı anda hem gelir hem de aylığa hak sahibi olmaları durumunu ifade eder. Sosyal sigorta uygulamasında kişi, aynı veya farklı sosyal sigorta kuruluşlarından özellikle kısa ve uzun vadeli sigorta dallarından aynı anda birden çok aylık veya gelire hak kazanabilmektedir. 5510 sayılı Kanunda gelir ve aylıkların birleşmesine ilişkin detaylı düzenleme yapılmıştır. Çalışmamız içerisinde yukarıda belirtilen konuların uygulamasına yönelik düzenlemelere yer verilecektir. Çalışma konumuz genel hatlarıyla sigortalılık hallerinin çakışması ile gelir ve aylıkların birleşmesi başlıklarından oluşmaktadır.

I- ZORUNLU SİGORTALILIK İLKESİ

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun¹ (SSGSSK) 92. maddesi ile düzenlendiği üzere, sosyal sigorta ilişkisi zorunlu bir ilişkidir. Bu nedenle sosyal sigorta ilişkisini özel sigortalardan ayıran en önemli fark, sigortalılığın zorunlu olmasıdır². Dolayısıyla sigortalı olmak kişi açısından sadece bir hak değil aynı zamanda bir yükümlülüktür³.

Zorunluluk ilkesi, SSGSSK m.92/1 hükmünde şu şekilde ifade edilmektedir: "Kısa ve uzun vadeli sigorta kapsamındaki kişilerin sigortalı ve genel sağlık sigortalısı olması, genel sağlık sigortası kapsamındaki kişilerin ise genel sağlık sigortalısı olması zorunludur. Bu Kanunda yer alan sigorta hak ve yükümlülüklerini ortadan kaldırmak, azaltmak, vazgeçmek veya başkasına devretmek için sözleşmelere konulan hükümler geçersizdir". Kamu düzenine ilişkin olan bu hüküm karşısında, sigortalının sosyal sigortalar mevzuatı çerçevesinde işverenden herhangi bir hak talep etmeyeceğine ilişkin ibraname ile feragatname düzenlemesi geçersiz sayılmıştır⁴. Sigortalı olmak hak ve yükümünden kaçınılamayacağı ve vazgeçilemeyeceği belirtilmelidir⁵. Zorunlu sigortalılık kişileri kendi aleyhine karar vermesinden de koruyan bir niteliğe sahiptir. Öyle ki, kişinin sigortalı olarak çalışmadığına yönelik noterden düzenlenmiş bir ibranameyi Yargıtay, dönemin SSK m.6 hükmüne aykırı bularak geçersiz saymıştır⁶.

Ayrıca Kanun'un 7. maddesi ile düzenlendiği üzere, sigortalılık Kanun'da öngörülen şekilde iş ilişkisinin kurulduğu ya da kurulmuş kabul edildiği andan itibaren kendiliğinden başlar⁷. Bu hükümden de anlaşılacağı üzere,

1 RG., 16.06.2006, 26200.

2 Güzel, Ali/Okur, A. Rıza/Canıklıoğlu, Nurşen, Sosyal Güvenlik Hukuku, 15.B, İstanbul 2014, s.178.

3 Tuncay, A. Can/ Ekmekçi Ömer, Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, Yenilenmiş 16. B., İstanbul 2013, s.137; Güzel/Okur/Canıklıoğlu, s.179; Arıcı, Kadir, Türk Sosyal Güvenlik Hukuku, Ankara 2015, s.269; Şakar, Müjdat, Meslek Yüksekokulları İçin İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku, Yenilenmiş 7. B, İstanbul 2014, s.176.

4 Tuncay, Ekmekçi, s.137; Güzel/Okur/Canıklıoğlu, s.180.

5 Şakar, s.176.

6 Y10HD., 01.02.1985, 223/418 Yargıtay Kararları Dergisi, Haziran 1985, s.831; Güzel, Ali/ Demircioğlu Murat, İşverenin Sosyal Sigorta Yükümlülükleri ve Sorumluluğu, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Temmuz İstanbul 2001, s.46; Tuncay/Ekmekçi, s.137.

7 Sözer, Ali Nazım/Saraç, Coşkun, Sosyal Sigorta İlişkisinde Çokluk: Sigortalılık Hallerinin, Tiplerinin ve Sürelerinin Birleşmesi, Sicil, Aralık 2008, s.154; Sözer Ali Nazım, Sosyal Sigorta İlişkisi, İzmir 1991, s.34.

sigortalı olmak için olumlu ya da olumsuz herhangi bir irade açıklamasında bulunmak gerekmemektedir⁸. Kanunun aradığı koşulları (m.4 ve 5) yerine getirenler isteğe bağlı olmaksızın kendiliğinden sigortalı olurlar. Sigortalı olunan andan itibaren de, kişiler açısından sosyal sigorta ilişkisinden doğan hak ve yükümlülükler doğar⁹. Bu nedenledir ki, sigortalı çalıştırılmaya başlandığının süresi içinde Kuruma bildirilmemesi, primlerin ödenmemesi durumlarında bile meydana gelen iş kazası, meslek hastalığı, hastalık ve analık hallerinde ilgililerin sigorta yardımları Kurumca sağlanmaktadır¹⁰. SSGSSK m.23/1 hükmü ile de düzenlendiği üzere, sigortalı çalıştırmaya başlandığının süresi içinde sigortalı işe giriş bildirgesi ile Kuruma bildirilmemesi halinde, bildirgenin sonradan verildiği veya sigortalı çalıştırıldığı Kurumca tespit edildiği tarihten önce meydana gelen iş kazası, meslek hastalığı, hastalık ve analık halleri sonucu ilgililerin gelir ve ödenekleri Kurumca ödenir. Dolayısıyla belirtilen hallerde dahi Kanunda sayılan hak ve yükümlülükler ortadan kalkmamaktadır. Ancak 5510 sayılı Kanun'un 'Sigortalı Sayılmayanlar' başlıklı m.6 hükmünde, bu kapsamda yer alan kişilerin sigortalı sayılmayacağı düzenlenmesi ile zorunluluk ilkesinden tavizler verilmiştir¹¹. Öyle ki, 6. maddede¹² uzun ve kısa vadeli sigorta kollarının uygulanması bakımından bir grup çalışan özel olarak

8 Güzel/Okur/Caniklioğlu, s.179.

9 Arıcı, s.269.

10 Tuncay/Ekmekçi, s.137.

11 Şakar, s.176.

12 Madde 6- Bu Kanunun kısa ve uzun vadeli sigorta kolları hükümlerinin uygulanmasında;

a) İşverenin işyerinde ücretsiz çalışan eşi,

b) Aynı konutta birlikte yaşayan ve üçüncü derece dahil bu dereceye kadar hısımlar arasında ve aralarına dışardan başka kimse katılmaksızın, yaşadıkları konut içinde yapılan işlerde çalışanlar,

c) (Değişik: 17/4/2008-5754/4 md.) Ev hizmetlerinde çalışanlar (Kanunun ek 9 uncu maddesinin ikinci fıkrası kapsamında sigortalı olanlar ile ücretle aynı kişi yanında ay içinde 10 gün ve daha fazla süreyle çalışanlar hariç),⁽²⁾

d) Askerlik hizmetlerini er ve erbaş olarak yapmakta olanlar ile yedek subay okulu öğrencileri,

e) (Değişik: 10/9/2014-6552/40 md.) Uluslararası sosyal güvenlik sözleşmeleri hükümleri saklı kalmak kaydıyla; yabancı bir ülkede kurulu herhangi bir kuruluş tarafından ve o kuruluş adına ve hesabına Türkiye'ye üç ayı geçmemek üzere bir iş için gönderilen ve yabancı ülkede sosyal sigortaya tabi olduğunu belgeleyen kişiler ile Türkiye'de kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlardan, yurt dışında ikamet eden ve o ülke sosyal güvenlik mevzuatına tabi olanlar,

f) Resmî meslek ve sanat okulları ile yetkili resmî makamların izniyle kurulan meslek veya sanat okullarında ve yüksek okullarda fiilen normal eğitim süreleri içinde yapılan, tatbiki

belirtilerek bu grupta yer alanların, sigortalılık hallerini belirten 4. ve 5. madde açısından sigortalı sayılmadıkları belirtilmiştir. Yani diğer bir deyişle 6.madde kapsamında yer alan çalışanların Kanun'un 4.ve 5. maddesinin uygulama alanında olmadıkları anlaşılmaktadır.

II- SİGORTALILIK HALLERİNİN ÇAKIŞMASI

A- Zorunlu Sigortalılık Hallerinin Çakışması

1- Genel Olarak

5510 sayılı Genel Sağlık Sigortası Kanunu¹³ ile bu Kanundan önce uygulanmakta olan SSK., Bağ-Kur ve Emekli Sandığı Kanunları ayrı ayrı yürürlükteyken 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu¹⁴ ile belirtilen Kanunların SGK çatısı altında toplanmasıyla üç Kanuna hizmet

mahiyetteki yapım ve üretim işlerinde çalışan öğrenciler,

g) Sağlık hizmet sunucuları tarafından işe alıştırılmakta olan veya rehabilite edilen, hasta veya malûller,

h) (Değişik: 17/4/2008-5754/4 md.) 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (b) ve (c) bentleri gereği sigortalı sayılması gerekenlerden 18 yaşını doldurmamış olanlar,

ı) Kamu idarelerinde ve Kanunun ek 5 inci maddesi kapsamında sayılanlar hariç olmak üzere, tarım işlerinde veya orman işlerinde hizmet akdiyle süresiz işlerde çalışanlar ile tarımda kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlardan; tarımsal faaliyette bulunan ve yıllık tarımsal faaliyet gelirlerinden, bu faaliyete ilişkin masraflar düşüldükten sonra kalan tutarın aylık ortalamasının, bu Kanunda tanımlanan prime esas günlük kazanç alt sınırının otuz katından az olduğunu belgeleyenler ile 65 yaşını dolduranlardan talepte bulunanlar, (1)

j) (Mülga: 17/4/2008-5754/4 md.)

k) (Değişik: 17/4/2008-5754/4 md.) Kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlardan gelir vergisinden muaf olup, esnaf ve sanatkâr siciline kayıtlı olanlardan, aylık faaliyet gelirlerinden bu faaliyetine ilişkin masraflar düşüldükten sonra kalan tutarı, prime esas günlük kazanç alt sınırının otuz katından az olduğunu belgeleyenler,

l) Kamu idarelerinin dış temsilciliklerinde istihdam edilen ve temsilciliğin bulunduğu ülkede sürekli ikamet izni veya bu devletin vatandaşlığını da haiz bulunan Türk uyruklu sözleşmeli personelden, bulunduğu ülkenin sosyal güvenlik kurumunda sigortalı olduğunu belgeleyenler ile kamu idarelerinin dış temsilciliklerinde istihdam edilen sözleşmeli personelin uluslararası sosyal güvenlik sözleşmeleri çerçevesinde ve temsilciliğin bulunduğu ülkenin ilgili mevzuatının zorunlu kıldığı hallerde, işverenleri tarafından bulunulan ülkede sosyal sigorta kapsamında sigortalı yapılanlar, (2)

m) (Ek: 4/7/2012-6353/36 md.) Gençlik ve Spor Bakanlığı, Spor Genel Müdürlüğü, Türkiye Futbol Federasyonu, bağımsız spor federasyonları tarafından yapılan her türlü gençlik ve spor faaliyetleri ile bu faaliyetlerle ilgili kamp, eğitim ve hazırlık çalışmalarında süreklilik arz etmeyecek şekilde görevlendirilenler,

4 üncü ve 5 inci maddelere göre sigortalı sayılmaz.

13 RG., 16.06.2006, 26200.

14 RG., 20.05.2006, 26173.

eden Kurumların devri de gerçekleşmiştir¹⁵.

5510 sayılı Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile de sosyal sigorta sistemi tek bir Kanun altında örgütlenmiştir. Nitekim 5510 sayılı Kanun'un 4.maddesinde iş sözleşmesi ile bir veya birden fazla işveren tarafından çalıştırılanlar 4/I-a'lı, genel olarak, köy ve mahalle muhtarları ile hizmet akdine bağlı olmaksızın kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlar 4/b'li; kamu idarelerinde çalışanlar ise 4/c'li olarak belirtilmiştir.

Öte yandan belirtilen bu üç grup çalışanın statülerinin zaman zaman çakıştığı ve buna ilişkin uyuşmazlıkların oluştuğu görülmüştür. Sosyal Güvenlik Sistemi içerisinde, sosyal güvenliğin tekliği ilkesi söz konusudur¹⁶.

15 GEÇİCİ MADDE 1- 4947 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Teşkilâtı Kanunu ile kurulan Sosyal Güvenlik Kurumu, 4958 sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu ile kurulan Sosyal Sigortalar Kurumu, 1479 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu ile kurulan Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu ile 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu ile kurulan Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığının; merkez ve taşra teşkilâtlarının kadroları ile kadrolarında görev yapan memur ve işçileri, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 4 üncü maddesinin (B) bendi gereği çalıştırılan personeli mevcut statüleri ile her türlü taşınır ve taşınmazları, tapuda bu Kurumlar adına kayıtlı olan taşınmazları ve hizmet binaları, araç, gereç, malzeme, demirbaş ve taşıtları, alacakları, hakları, borçları, iştirakleri, dosyaları, yazılı ve elektronik ortamdaki her türlü kayıtları ve diğer dokümanlar ile birlikte hiçbir işleme gerek kalmaksızın bu Kanunun yürürlük tarihi itibarıyla görevleri ile birlikte Kuruma devredilmiştir. Devir işlemleri her türlü vergi, resim ve harçtan muafdir. Devredilen kurumların kullanımında bulunan veya mülkiyeti Hazineye ait olup da devredilen kurumlara tahsisli taşınmazlar hiçbir işleme gerek kalmaksızın Kuruma tahsis edilmiş sayılır. Devredilen kurumlar tarafından yapılmış olan sözleşmeler, kredi anlaşmaları, yatırım projeleri, bu kurumların leh ve aleyhine açılmış davalar, icra takipleri Kurum tarafından yürütülür ve bütün hak, yetki, yükümlülük, alacak ve borçlarıyla birlikte Kuruma geçer. Devredilen kurumlarla ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına; sözleşmeler, kredi anlaşmaları, yatırım projeleri ve davalar dolayısıyla bankalarca verilmiş olan teminat mektupları ile ipotek belgeleri hiçbir işleme gerek olmadan Kurum muhatap alınarak verilmiş sayılır (Değişik beşinci fıkra: 1/7/2006-5538/33 md.). Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı, Sosyal Sigortalar Kurumu ile Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumunun 2006 yılı bütçelerinin mevcut esas ve usûller çerçevesinde uygulanmasına 2006 yılı sonuna kadar devam edilir. Bu Kanun gereğince Kurumun yeni teşkilâtlanma nedeniyle ihtiyaç duyacağı her türlü gider Bakan onayı ile devredilen kurum bütçelerinden karşılanabilir. Devredilen kurumlara şartlı olarak yapılan her türlü taşınır, taşınmaz, taşıt ve diğer bağışların, devirden sonra bağışlama şartlarına uygun olarak kullanılmalarına devam olunur.

16 Güzel, Ali/Okur, Ali Rıza, Sosyal Güvenlik Hukuku, İstanbul 1996, s.368; Uşan, M.Fatih, Türk Sosyal Güvenlik Hukukunun Temel Esasları, 2.B.Ankara 2009, s.236; Tunçomağ, Kenan, Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Sigortalar, İstanbul 1990, s.13; Ermumcu, Senem, 5510 Sayılı Kanun Bakımından Sigortalılık Hallerinin Çakışması, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.11, S.1, 2009, s.89.111; Sözer/Saraç, s.152; Güzel/Okur/Caniklioğlu, s.173; Arıcı, s.451 vd; Tuncay/Ekmekçi, s.304.

Buna göre bir kişinin ancak bir sigorta koluna tabi olabilmesi mümkün olabilmektedir¹⁷. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'na göre de, Sosyal Güvenlik Hukuku sistemi içerisinde çifte sigortalılığa yer verilmediği için “çakışan sigortalılık” diye tabir edilen bir sigortalının aynı anda birden fazla sosyal güvenlik kurumuna tabi olması halinde, yasalarda yer alan düzenlemelerle sadece bir sigortalılığa geçerlilik tanınarak çözüme kavuşturulacaktır¹⁸.

Sigortalılık hallerinin çakışmasından kaynaklı oluşan sorunların her dönemde farklı farklı çözüldüğü görülmektedir. Bu açıdan sigortalılık durumu çakışmalarının 5510 sayılı Genel Sağlık Sigortası Kanunu öncesi, 5510 sayılı Genel Sağlık Sigortası Kanunu dönemi ve 6111 sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun¹⁹ ile yapılan değişiklikler olarak ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekmektedir.

2- 5510 Sayılı Kanun Öncesi Dönem

Sosyal Sigortalar Kanunu, Bağ-Kur Kanunu ve Emekli Sandığı Kanunu'nun tek çatı altında toplanmadığı dönemde bu kanunlardan aynı anda iki tanesine bağlı olanların durumunun ne olacağına ilişkin çeşitli uyuşmazlıklar olduğu görülmüştür. 5510 sayılı Kanun'la sigortalılık hallerinin çakışması ile ilgili özel bir düzenleme yapılmıştır. Ancak bu düzenleme yapılmadan önce sigortalılığın çakışması halinde hangi sigortalılığa üstünlük tanınacağı Yargıtay'ın vermiş olduğu kararlar ile netleşmiştir²⁰.

Burada önemle belirtilmelidir ki, bu dönemde ortaya çıkan uyuşmazlıklar

---

17 Gerçek, Muhammet, “Baskın Sigortalılık” Sosyal Güvenlik Dünyası Dergisi, 2008/51, s.58; Sözer, Ali Nazım, Sosyal Sigortalar Açısından Yargıtay'ın 1998 yılı Kararlarının Değerlendirilmesi, İstanbul 2000, s.240; Sözer/Saraç, s.152.

18 YHGK., 21.06.2006, 2006/21-363 E., 2006/466 K., Çalışma ve Toplum Dergisi, 2007/1 (12), s. 185. Aynı yönde Yargıtay kararında da “Sosyal sigortalarda çokluk”, bir başka anlatımla bireylere olabildiğince sosyal sigorta hakkı tanıma, “yararlanmada ve yükümlülükte teklik” ilkesi egemendir. Buna göre, aynı tarihlerde farklı sosyal güvenlik kuruluşları kapsamında bulunulamaz ve çifte sigortalılık olarak adlandırılan bu statü, kanun hükümleriyle engellenmiştir” ifadesine yer verilmiştir. Y10HD., 15.07.2008, 2008/4013 E.-2008/10550 K. Çalışma ve Toplum Dergisi, 2009/4 (23), s.402.

19 RG., 25.02.2011, 25857.

20 Caniklioğlu, Nurşen, Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri Açısından Yargıtay'ın 2012 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi, Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Tespiti, s.405. [http://www.kamu-is.org.tr/pdf/yargitaykarsemineri2012.pdf], (01.03.2015).

genellikle SSK ve Bağ-Kur'luluk hallerinin çakışmasına ilişkindir²¹. Nitekim Emekli Sandığına bağlı olarak çalışanların diğer Kanunlara bağlı olarak çalışmasının önu kesin olarak kapanmıştır. Bu konuda Devlet Memurları Kanunu²²'nda yer alan hükme göre memurların farklı sigorta koluna tabi olarak çalışması mümkün değildir²³.

Belirtilen nedenden ötürü Sosyal Sigortalar Kanunu ve Bağ-Kur Kanunu'na tabi olan çalışanların statülerine bakıldığında 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun mülga 3/K bendine göre herhangi bir işverene hizmet akdiyle bağlı olmaksızın kendi nam ve hesabına çalışanlar SSK anlamında sigortalı sayılmayacaktır. Yine Bağ-Kur Kanunu'nun mülga 24.maddesine bakıldığında kanunla ve kanunların verdiği yetkiye dayanılarak kurulu sosyal güvenlik kuruluşları kapsamı dışında kalan ve herhangi bir işverene hizmet akdi ile bağlı olmaksızın kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanların aranılan koşulları sağlaması halinde Bağ-Kurlu olabileceği belirtilmiştir.

Yani her bir çalışanın kendi kanunlarına bakıldığında otomatik olarak aynı anda iki farklı kanun bünyesinde çalışamayacağı kanunların lafzi yorumundan anlaşılmaktadır. Ancak yine de o dönem itibariyle oldukça fazla uyumsuzluk çıktığı ve çıkan uyumsuzluklarda Yargıtay Hukuk Genel Kurulu başta olmak üzere Yargıtay tarafından konuyu açıklığa kavuşturan kararların verildiği görülmüştür.

Bu açıdan bakıldığında o dönemde verilen bazı Yargıtay kararlarında SSK ve Bağ-Kur'luluğun çakışması halinde baskın olan çalışmanın sigortalılıkta

21 Arıcı, s.453.

22 RG., 23.07.1965, 12056.

23 Madde 28 – (Değişik: 30/5/1974 - KHK - 12; Değiştirilerek kabul: 15/5/1975 - 1897/1 md.) Memurlar Türk Ticaret Kanununa göre (Tacir) veya (Esnaf) sayılmalarını gerektirecek bir faaliyette bulunamaz, ticaret ve sanayi müesseselerinde görev alamaz, ticari mümessil veya ticari vekil veya kolektif şirketlerde ortak veya komandit şirkette komandite ortak olamazlar. (Görevli oldukları kurumların iştiraklerinde kurumlarını temsilen alacakları görevler hariç). (Ek cümle: 8/8/2011-KHK-650/38 md.; İptal cümle: Anayasa Mahkemesi'nin 18/7/2012 tarihli ve E.: 2011/113, K.: 2012/108 sayılı Kararı ile.; (...)(1) Yeniden düzenleme son cümle: 2/1/2014-6514/9 md.) Memurlar, mesleki faaliyette veya serbest meslek icrasında bulunmak üzere ofis, büro, muayenehane ve benzeri yerler açamaz; gerçek kişilere, özel hukuk tüzel kişilerine veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına ait herhangi bir iş yerinde veya vakıf yükseköğretim kurumlarında çalışamaz. Konu ile ilgili bkz.; Sözer/Saraç, s.153; Uşan, s.236.

kabul edildiği görülmekle birlikte²⁴, esas olarak Yargıtay Hukuk Genel Kurulu tarafından da kabul edilen görüşe göre ilk önce başlayıp devam eden sigortalılık haline itibar edilmektedir²⁵.

Nitekim Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nca da Yargıtay tarafından verilen bazı kararlarda baskın olan sigortalılığın geçerli olarak kabul edildiği yönündeki kararların hatalı olduğu vurgulanmıştır²⁶. Ancak kural bu olmakla birlikte somut olayın özelliği bu yönde karar verilmesini adalet açısından isabetli göstermiyorsa, o zaman Yargıtay başka ölçütlere de başvurabilmektedir. Buna göre, Yargıtay tarafından verilen bazı kararlarda ise sigortalının geçimini

24 "...bu tür çakışan (ikili) sigortalılığa ilişkin uyumsuzlukların çözümü için ise, gerçek ve fiili çalışmanın, başka bir anlatımla baskın sigortalılık olgusunun hangi Kurum ve kanun kapsamında gerçekleştığının belirlenmesi zorunludur". Y11D., 01.11.2007., 2007/523-2007/18142. www.kazancı.com.tr.

25 YHGK., 03.10.2001, 21-627/659. Karara göre, iki sigortalılığın bir arada bulunması halinde asıl olan, önceden başlayarak devam eden sigortalılıktır. Bu konuda çakışma halinde sigortalıya seçim hakkı verilmesi gerektiği yönünde görüş olduğu da belirtilmelidir. Centel, Tankut, Genel Sosyal Sigorta Hükümleri Açısından Yargıtay'ın 1991 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi, İstanbul 1992, s.170.

26 Sosyal Güvenlik Sistemimizde çifte sigortalılığa yer verilmemiştir. Her iki sigortalılığın çakışması halinde önceden başlayarak devam eden sigortalılık asıl sigortalılıktır. Bir kimsenin SSK. kapsamına girebilmesi için hizmet akdine tabi bir işte çalışması yanında başka bir sosyal güvenlik kurumu kapsamında da bulunmaması gerekir.506 sayılı Yasa'nın 3/K maddesinde "herhangi bir işverene hizmet akdiyle bağlı olmaksızın kendi nam ve hesabına çalışanların", sigortalı sayılmayacağı belirtilmiştir. Aynı şekilde 1479 sayılı Yasa'nın 24. maddesinde bir kimsenin Bağ-Kur kapsamına girebilmesi için kendi adına bağımsız çalışıp kazanç sağlaması yanında, başka bir sosyal güvenlik kurumu kapsamında bulunmaması koşulu getirilmiş, ayrıca Limited Şirket ortaklarının Bağ-Kur sigortalısı olacağı, 25. maddesinde ise şirketle ilgilerinin kesildiği tarihten itibaren sigortalılıklarının sona ereceği öngörülmüş olup benzeri hükümler 5510 sayılı Yasa'nın 4/1-a-b, 6/k, 7/a-b ve 9/a-b maddelerinde de yer almıştır. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 2001/21-627-659, 2005/21-370-402 ve 2005/21-389-430 sayılı kararlarında da açıkça belirtildiği ve yukarıda açıklandığı üzere önceden başlayan sigortalılığın asıl sigortalılık olduğu açık olup buna göre davacının 07.11.1988 tarihinde sona eren SSK. sigortalılığından sonra 08.11.1988 tarihinden itibaren Bağ-Kur sigortalılığının başlayacağı, bu tarihten itibaren önceden başlayıp devam etmesi nedeniyle 18.04.1990 tarihinde başlayan SSK. sigortalılığının, Bağ-Kur sigortalılığının sonu olan 30.12.1992 tarihine kadar iptalinin gerektiği, başka bir deyişle, davacının 08.11.1988-30.12.1992 tarihleri arasında Bağ-Kur sigortalısı olarak kabul edilmesi, SSK. sigortalılığının ise ancak bu tarihten sonra 31.12.1992 tarihinden itibaren başlaması gerektiği ortadadır. Mahkemece, yukarıda açıklanan maddi ve hukuki olgular göz ardı edilerek, ancak birlikte aynı tarihte başlayan veya çok kısa zaman farkıyla başlayarak birlikte devam eden birden fazla sigortalılığın çakışması durumunda söz konusu olan baskın sigortalılık gerekçe gösterilerek yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir". Y21HD., 27.10.2008., 2007/23187-2008/16564.

temin ettiği asıl faaliyete, yani ekonomik ağırlığı baskın olan sigortalılığa göre sigortalılığın kabul edildiği de görülmektedir. Nitekim Yargıtay 10. Hukuk Dairesi bir kararında doktrin ve uygulamada “çakışan sigortalılık” olarak tanımlanan ve aynı dönemde birden fazla sigorta kurumuna tabi sigortalı çalışmalardan hangisine üstünlük tanınması gerektiğine ilişkin uyuşmazlıkta, aynı döneme rastlayan gerçek ve fiili çalışmalardan hangisi kişinin hayatında ekonomik olarak baskın çalışma niteliğini taşıyorsa, yani sigortalı emek ve mesaisini ağırlıklı olarak hangi sigortalı çalışmaya tahsis ediyor ve ekonomik yönden geçimin sağlıyorsa, o çalışmaya üstünlük tanınacağını vurgulamıştır²⁷. Uygulamada doktrinde de belirtilen görüşe göre ekonomik ağırlık ölçütünün dikkate alınarak verilen kararların azınlıkta kaldığı anlaşılmaktadır²⁸. Sonuç olarak 5510 sayılı Kanun öncesi dönemde Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararı ile ilk önce başlayıp devam eden sigortalılık haline itibar edildiği anlaşılmıştır.

3- 5510 Sayılı Kanun Dönemi ve 6111 Sayılı Kanun ile Getirilen Yenilikler

5510 sayılı Kanun dönemi ile birlikte sigortalılık durumunun çakışması halinde hangi sigortalılığa üstünlük verileceği belirtilmişti. 5510 sayılı Kanun’un konu ile ilgili 53.maddesi 6111 sayılı Kanun ile değişikliğe uğramadan önce sigortalının 4/I-a, 4/I-b ve 4/I-c’ye tabi olarak çalışmaları hallerinde herhangi bir çakışma olması durumunda öncelikle 4/I-c’li olarak çalışmanın esas alınacağı 4/I-c’li olarak çalışmanın olmaması halinde ise ilk önce başlayan sigortalılığın esas alınarak sigortalılık durumunun tespit edileceği belirtilmiştir (5510 m.53/1; SSIY m.27)²⁹. Bununla birlikte yine sigortalının dördüncü madde hükmüne göre sigortalı sayılması gereken sigortalılık halinden başka bir sigortalılık hali için prim ödemiş olması durumunda, ödenen primlerin, sigortalının olması gereken sigortalılık hali için ödenmiş ve esas alınan sigortalılık halinde geçmiş olduğu kabul edilmiştir.

Son olarak da Kanun’un yürürlüğe girdiği tarihten itibaren ilk defa sigortalı

27 Y10HD., 22.12.2009, 2009/12649-2009/19074., [www.legalbank.net].

28 Tuncay/Ekmekçi, s.305.

29 Aynı husus 5510 Sayılı Kanun Gereğince Sigortalı Sayılanlar, Sayılmayanlar, Sigortalılığın Başlangıcı, Kuruma Bildirilmesi Ve Sona Ermesi Hakkında Tebliğ V/1’de de belirtilmiştir. RG., 28.09.2008, 27011. Akin, Levent, 5510 Sayılı Yasa’nın Maluliyet Düzenlemelerinin Değerlendirilmesi, Sicil Dergisi, Mart 2008, S.9, s.136.

sayılanlardan 4/I-a, 4/I-b ve 4/I-c’li olarak birden fazla sigorta koluna tabi çalışmış olanların aylık bağlanma taleplerinde, en son sigortalı sayıldığı tarihten geriye doğru en fazla sigortalılığın geçtiği sigortalılık hali, hizmet sürelerinin eşit olması ile malûllük ve ölüm halleri ile yaş haddinden re’sen emekli olma, süresi kanunla belirlenen vazifelere atanma veya seçilme ve bağlı oldukları sigortalılık halinin kanunla değiştirilmesi durumunda ise son sigortalılık halinin esas alınacağı anlaşılmaktadır (5510. m.53/VI).

Esasen 5510 sayılı Kanun dönemi ile birlikte sigortalılık hallerinin çakışmasının önemini kaybettiği nitekim üçlü kurum yapısından tekli kurum yapısına geçildiği, ayrıca vatandaşlık numarası sistemine geçilmesi ile birlikte Sosyal Güvenlik Kurumunun güçlü bir hal almasından dolayı sigortalılık durumunun çakışmasının büyük oranda çözüme kavuştuğu da vurgulanmaktadır³⁰. Ancak gerek 5510 sayılı Kanun döneminde gerekse de 5510 sayılı Kanunun sigortalılığın çakışmasına ilişkin maddesinde değişiklik yapan 6111 sayılı Kanun döneminde de sigortalılık hallerinin çakışmasına ilişkin uyumsuzlukların çıktığı, daha doğrusu alınan tedbirlere rağmen yine de sigortalılık hallerinin çakışmasının önlenemediği belirtilmelidir³¹.

5510 sayılı Kanun’un değişikliğe uğramadan önceki hali gerek 5510 sayılı Kanun öncesi döneme gerekse de 5510 sayılı Kanun döneminde yer alan sosyal güvenliğin tekliği ilkesi ile örtüşmektedir. Ancak 5510 sayılı Kanunda da değişiklik yapan 6111 sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması İle Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile sosyal güvenlikte teklik ilkesinin zedelendiğini söylemek mümkündür. Bu konuya ilişkin doktrinde de eleştiriler olduğu görülmektedir³². Ancak yapılan düzenlemenin tam anlamıyla teklik ilkesinden sapma olduğunu

30 Arıcı, s.452.

31 Güzel/Okur/Caniklioğlu, s.173.

32 6111 sayılı Kanun ile 01.03.2011 tarihinde yürürlüğe giren ve 53.maddeyi değiştiren hükme göre eski dönemde olduğu gibi 4/I-c’lilik diğer sigortalılık türlerine göre üstünlüğünü korumakla birlikte 4/I-a ve 4/I-b’liliğin çakışması halinde ise 4/I-a’lılığa üstünlük tanınmaktadır. Oysa 6111 sayılı Kanun öncesi 4/I-a ve 4/I-b’liliğin çakışması halinde ilk önce başlayan sigortalılık ilişkisi esas alınmaktaydı. Yapılan düzenleme ile 4/I-b’liliğin sona erdiği ve bir kişinin hem 4/I-a hem de 4/I-b kapsamında ayda 30 gün ve prime esas kazancın üst sınırı aşmamak kaydıyla prim matrahını tavana kadar yükselterek sigortalı olabileceği hususuna dikkat çekilerek eleştiriler yapılmıştır. Bkz. Şakar, Müjdat, 4/b’liliğe Veda! (Ya da isteyene Hem 4/a Hem 4/b!...), Sicil Dergisi, Mart 2011, s.215 vd.; Tuncay/Ekmekçi, s.305.

göstermediği görüşü de vardır. Bu görüşe göre birden fazla sigortalılık durumu olsa da bu kişiler iki ayrı sigortalılık nedeniyle iki ayrı güvenceye kavuşmamakta, aksine iki sigortalılıktan dolayı birbirini tamamlayacak şekilde tek bir güvenceye kavuşturulmaktadır³³.

5510 sayılı Kanun'un sigortalılık hallerinin birleşmesi başlıklı 53.maddesinin, 6111 sayılı Kanun ile değişikliğe uğraması sonrasında sigortalının 4/I-a, 4/I-b ve 4/I-c'lilik hallerinin çakışması halinde 4/I-c'liliğin esas olduğu, 4/I-a ve 4/I-b'liliğin çakışması halinde ise geçerli olan sigortalılığın 4/I-a olduğu belirtilmiştir (5510 m. 53/I).

Bu hüküm ile sigortalının devlet memurluğu yanında kısmi süreli olarak 4/I-a'lı olarak başka bir yerde çalışması halinde sigortalılığı doğrudan 4/I-c olarak kabul edilecektir. Kanun koyucunun 4/I-c'ye doğrudan üstünlük tanımmasının gerekçesinde devlet memurluğu statüsündeki 4/I-c'lilerin başka bir işte çalışma yasağına tabi olması nedeniyle farklı bir sigortalılığa tabi çalışmanın olanaksız olmasından kaynaklanmaktadır³⁴. Ancak hekimlerin aynı zamanda işyeri hekimi olarak da çalışabildiği düşünüldüğünde 4/I-c'lilerin başka bir yerde çalışmalarının olanaksız olmasından değil de 4/I-c'liliğin daha üstün haklar sağladığından kaynaklandığı kanaatindeyiz.

Kişinin serbest olarak yani 4/I-b'li olarak çalışmasının yanında haftada bir gün de olsa 4/I-a kapsamında çalışması olması halinde Kanunun açık hükmü gereğince doğrudan 4/I-a'lı olarak kabul edileceği anlaşılmaktadır. 2011/36 sayılı Genelgenin 'Sigortalılığı 01.03.2011 tarihinden sonra başlayanların hizmetlerinin çakışması' başlıklı düzenlemesinde 4/I-a'lılık ile 4/I-b'liliğin çakışması halinde 4/I-b'liliğin bir gün önce sona ereceği belirtilmekle birlikte, aynı anda her iki sigortalılığın olmaması için sistem açısından nasıl bir yol izleneceği de ayrıca açıklanmıştır³⁵.

33 Bu görüş için bakınız. Güzel/Okur/Caniklioğlu, s.173.

34 Güzel/Okur/Caniklioğlu, s.174; Akın Levent, Sosyal Güvenlik Hukukunda Bağımlı Çalışanların Maluliyeti, Ankara 2007, s. 131 vd.; Sözer/Saraç, s.153; Gerçek, s.59.

35 Kanununun 4. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendine tabi sigortalıların 01.03.2011 tarihinden itibaren (a) bendi kapsamında çalışmaya başlamaları halinde e-Sigortalı yoluyla Kuruma verilen sigortalı işe giriş bildirgelerinde "5510 sayılı Kanununun 4. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendine tabi sigortalılığınız sona erdirilmiştir. 4. maddenin birinci fıkrasının (b) bendine tabi ayrıca prim ödemeye devam etmek istiyor iseniz sosyal güvenlik il müdürlüğüne/sosyal güvenlik merkezine müracaat etmeniz gerekmektedir" uyarısı verilecek, bu kayıtlar otomatik olarak "(4/b) Tescil Programının" terk işlemleri menüsünden (01) terk kodu sigorta türünde "53. maddeye göre sonlandırma" ile sona erdirilecektir.

Her ne kadar 4/I-a'lı sigortalı olma avantajlı gibi görünse de belirtilen olayda sigortalının haftada bir gün 4/I-a'lı olduğu dikkate alındığında sigortalının yaşlılık aylığına hak kazanabilmesi için gereken prim ödeme gün sayısını tamamlayabilmesi olanaksız bir hal alacaktır. Bu durum göz önünde tutularak yapılan düzenlemeye göre ise, hem 4/I-a hem de 4/I-b kapsamında çalışmasına rağmen yapılan düzenleme gereği 4/I-a'lı olarak sigortalı sayılanlar, yazılı talepte bulunmak kaydıyla talep tarihinden itibaren 4/I-b kapsamında prim ödeyebilirler³⁶. Ancak 2011/36 sayılı Genelgede açıkça belirtildiği üzere bu durumda toplam ödenecek prim miktarı prime esas kazancın üst sınırından fazla olamayacaktır.

Belirtilen durumda 4/I-a'lı olarak kabul edilmesine rağmen 4/I-b kapsamında da talep ile birlikte prim ödemeye başlayan sigortalılar iş kazası ve meslek hastalığından sağlanan haklar bakımından 4/I-b'li olarak, diğer kısa vadeli sigorta kollarından sağlanan yardımlar ile uzun vadeli sigorta kollarına tabi yardımlar bakımından ise 4/I-a'lı olarak işlem görecektir³⁷ (5510 m.53/I).

Talepte bulunulmasına rağmen ait olduğu ayı izleyen ay sonuna kadar ödenmeyen primleri ödeme hakkının düşeceği ve bu aya ilişkin prim ödenemeyeceği belirtilmelidir (5510 m.53/I). Burada önemli olan konu 5510 sayılı Kanun'un sigortalılık hallerinin birleşmesine ilişkin 53. maddesinin birinci fıkrası 6111 sayılı Kanunun 33. maddesi ile 01.03.2011 tarihinden geçerli olmak üzere değiştirilmiş, ayrıca 6111 sayılı Kanunla Kanun'a eklenen geçici 33. madde ile 53. maddenin birinci fıkrasında yapılan değişikliklerin 01.03.2011 tarihinden önceki süreler için uygulanmayacağı hüküm altına alınmıştır³⁸. Yargıtay tarafından verilen yeni tarihli bir kararda çalışmamızda yer verildiği üzere, sigortalılığın çakışması açısından 5510 sayılı dönem öncesi ve sonrası ile 6111 sayılı Kanun ile gelen yenilikler detaylı olarak belirtildikten sonra yapılan değişikliklerin 01.03.2011 tarihinden önceki süreler için uygulanmayacağı açık olarak belirtilmiş olup bu durum dikkate alınmadan verilen kararın bozulması gerektiği özellikle vurgulanmıştır³⁹.

---

36 Güzel/Okur/ Caniklioğlu, s.175.

37 05.04.2011 tarih ve 6111 sayılı Kanun uyarınca yapılacak sigortalama ve borçlanmaya ilişkin işlemler konulu, 2011/36 sayılı Genelge; Korkusuz, Refik/Uğur, Suat, Sosyal Güvenlik Hukuku, 3.B., Bursa 2013, s.399; Güzel/Okur/ Caniklioğlu, s.175.

38 2011/36 sayılı Genelge.

39 "Çakışan sigortalılık sorununu" gerek 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu ve gerekse 1479 sayılı Bağ-Kur Kanunu birbirlerine paralel düzenlemeler ile bir sigortalının aynı anda birden

5510 sayılı Kanun'un 53.maddesi kapsamında değinilmesi gereken bir diğer önemli konu ise 4/I-b kapsamında sigortalı sayılan kişilerin, kendilerine ait yahut da ortak oldukları işyerlerinde 4/I-a'lı sigortalı olarak bildirilememesidir (5510 m.53/II; SSIY, m.27/1). Bu fıkraya göre, sigortalı olarak çalıştığı işyerinde daha sonra ortak olan yahut da işyerini kendisi alan kişi 4/I-a'lı olarak çalışmasını devam ettiremeyecek ve zorunlu olarak 4/I-b'li olarak sigortalılığa geçiş yapacaktır⁴⁰. Belirtilen bu düzenleme ise Kanunun kötüye kullanımını engellenmiş olup, kişilerin 4/I-b'li olması gerekirken 4/I-a'lı olarak elde ettiği menfaatin önü de

fazla sosyal güvenlik kurumuna tabi olmasını yasaklayıp sigortalının önceden başlayıp devam edegelen sigortalılığına geçerlik tanıyarak çözüme ulaştırmaya çalışmışlardır. Yasal sistemimize göre bir kimsenin Sosyal Sigortalar Kurumu kapsamına girebilmesi için hizmet akdine tabi bir işte çalışması yanında başka bir sosyal güvenlik kurumu kapsamında bulunmaması gerekir. 506 sayılı Yasanın 3. maddesinin I. (F) bendinde “Kanunla kurulu emekli sandıklarına aidat ödemekte olanların” (K) bendinde ise, “Herhangi bir işverene hizmet akdiyle bağlı olmaksızın kendi nam ve hesabına çalışanların” sigortalı sayılmayacağı” belirtilmiştir.

Aynı şekilde 1479 Sayılı Bağ-Kur Kanunu'nun 24. maddesinin I. ve II. Fıkralarında da bir kimsenin Bağ-Kur kapsamına girebilmesi için kendi adına bağımsız çalışıp kazanç sağlaması yanında, başkaca sosyal güvenlik kurumu kapsamında bulunmaması koşulu getirilmiştir. Bütün bu açıklamalardan anlaşılacağı üzere, sosyal güvenlik sistemimizde çifte sigortalılık mümkün olmayıp, önceden başlayıp devam edegelen sigortalılığa geçerlik tanınmaktadır (29.06.2005 gün ve 2005/21- 389E, 2005/430K Sayılı Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararı da aynı yöndedir.). 1.10.2008 tarihinde yürürlüğe giren 5510 sayılı yasanın 53/1 maddesinde “Sigortalının, 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentlerinde yer alan sigortalılık nedenlerinden birden fazlasına aynı anda tâbi olmasını gerektirecek şekilde çalışması halinde; öncelikle (c) bendi kapsamında, (c) bendi kapsamında çalışması yoksa ilk önce başlayan sigortalılık ilişkisi esas alınarak sigortalı sayılacağı” bildirilmiştir.

3.2.2011 tarihli 6111 Sayılı Yasanın 33. maddesi ile değiştirilen ve 01.03.2011 tarihinde yürürlüğe giren 5510 Sayılı Yasanın sigortalılık hallerinin birleşmesi başlıklı 53/1. maddesinde ise “Sigortalının, 4. maddenin birinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentlerinde yer alan sigortalılık hallerinden birden fazlasına aynı anda tabi olmasını gerektirecek şekilde çakışması halinde, öncelikle aynı maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında, (a) ve (b) bentlerinde yer alan sigortalılık statülerine tabi olacak şekilde Kanun kapsamına girmesi halinde ise aynı maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı sayılacağı” belirtilmiş ve aynı yasanın Geçici 33. maddesinde ise “Kanunun 53 üncü maddesinin birinci fıkrasında bu maddenin yürürlük tarihi itibarıyla yapılan değişiklikler, bu değişikliklerin yürürlüğe girdiği tarihten öncesi için uygulanmaz” hükmü getirilmiştir. Y21.HD., 26.06.2014, 1013/12574 E.-2014/15036 K. Çalışma ve Toplum Dergisi, 2015/1, s.500. Aynı yönde bkz., Y10HD., 10.05.2013, 2012/11248 E.-2013/9965 K. Çalışma ve Toplum Dergisi, 2014/3, s.429.

40 Kanunda yer alan bu düzenleme ile Kanunun dolaşılması engellenmiştir. Aksi halde 4/I-a'lı olarak çalışan birisi sigortalılığın devam etmesi halinde 4/I-b'li olarak çalışmayı gerektirecek bir iş yapması halinde 4/I-a'lılığı devam edebilecekti. Ancak mevcut olan istisnai düzenleme ile 4/I-a'lı olarak çalışan birisinin 4/I-b'li olarak çalışmasını gerektirecek bir iş yapması halinde zorunlu olarak 4/I-b'li sigortalılığa sevk edilecekti.

kesilmiş olmakla birlikte konu yasal bir zemine kavuşturulmuştur⁴¹. Ancak belirtmelidir ki, 5510 sayılı Kanunda yer almamasına rağmen, 5510 Sayılı Kanun Gereğince Sigortalı Sayılanlar, Sayılmayanlar, Sigortalılığın Başlangıcı, Kuruma Bildirilmesi ve Sona Ermesi Hakkında Tebliğ⁴² ile farklı bir düzenleme getirilmiştir.

Buna göre 01.10.2008 tarihinden önce 4/b kapsamında sigortalı oldukları halde kendilerine ait veya ortak oldukları işyerlerinden 4/I-a'lı olarak prim ödemesi olanların sigortalılıklarının kesintiye uğrayana kadar devam ettirileceği belirtilmiştir⁴³. Kanunda olmayan bir hükmün Tebliğ ile uygulamaya konulmasının yerinde olmadığı görüşündeyiz⁴⁴.

Son olarak belirtmelidir ki, sigortalının, 5510 sayılı Kanun'un 53. maddesi hükmüne göre sigortalı sayılması gereken sigortalılık halinden başka bir sigortalılık hali için prim ödemiş olması durumunda, ödenen primler birinci fıkraya göre esas alınan sigortalılık hali için ödenmiş ve esas alınan sigortalılık halinde geçmiş kabul edilir (5510 m.53/V; SSIY. m.27/3). Yani kişi herhangi bir şekilde hatalı olarak yanlış tespit ettiği sigortalılığa ilişkin prim öderse, ödenmiş olan primler gerçekte olması gereken sigortalılık ilişkisi içerisinde ödenmiş kabul edilecektir⁴⁵.

B- Zorunlu Sigortalılık Hali ile İsteğe Bağlı Sigortalılığın Çakışması

1- İsteğe Bağlı Sigorta Kavramı

Zorunluluk ilkesine isteğe bağlı sigortalılık müessesesi ile bir istisna

41 Aynı yönde bkz. Güzel/Okur/ Caniklioğlu, s.175.

42 RG., 28.09.2008, 27011.

43 Kesintiye uğramanın ne olduğu ise şöyle açıklanabilir: Esas olarak kişinin çalışma ilişkisinin kesin olarak ortadan kalkmasıyla sigortalılık ilişkisi kesintiye uğramaktadır. Bazı hallerde esas irade çalışma ilişkisinin sürdürülmesine ilişkin olsa da yapılan işin askıya alındığı bilinmektedir. Çalışma ilişkisinin herhangi bir nedenle kesintiye uğraması durumunda sigorta kolları açısından sosyal sigorta ilişkisi de sona erecektir. 5510 sayılı Kanunun 9/2 fıkrasında yer alan durumlarda sigortalılık süresinin onuncu gün itibarıyla sona ereceğine yer verilmiştir. Hangi durumlarda 4/I-a-b ve c' liliğin kesin olarak sona ereceği, 5510 m.9; SSIY. m.14; 5510 Sayılı Kanun Gereğince Sigortalı Sayılanlar, Sayılmayanlar, Sigortalılığın Başlangıcı, Kuruma Bildirilmesi Ve Sona Ermesi Hakkında Tebliğ IV'de de belirtilmiştir. Sigortalılık hallerinin değişmesinde kesintinin belirlenmesinde adı geçen Kanun ve Yönetmelikte belirtilen sigortalılığın sona erdiği tarihi takip eden günden itibaren yeni sigortalılık haline göre hak ve yükümlülükler başlayacaktır. Sözer/Saraç, s. 154.

44 Düzenlemenin yerinde olmadığı yönünde doktrinde de eleştiriler yer almıştır. Güzel/Okur/ Caniklioğlu, s.176; Sözer/Saraç, s. 155.

45 Tuncay/Ekmekçi, s.307; Güzel/Okur/Caniklioğlu, s.178; Sözer/Saraç, s.156.

getirilmiştir. İsteğe bağlı sigortalılık ile sosyal korumanın kişiler açısından kapsamı genişletilmiş ve mümkün olduğunca çok kişi sosyal güvenlik şemsiyesi altına çekilmiştir⁴⁶. İsteğe bağlı sigortalılık ile kendi iradesi dışında zorunlu sigorta kapsamına giremeyen kişiler bakımından sosyal sigorta sistemine girme imkânı sağlanmaktadır⁴⁷. Bir diğer anlatımla isteğe bağlı sigortalılık, zorunlu sosyal sigorta ilişkisi bulunmayan yahut da bir şekilde bu ilişkiyi yitirmiş olanlara isteğe bağlı olarak prim ödeme kaydıyla uzun vadeli sigorta kolları ve genel sağlık sigortalısı olmayı sağlayan sigortalılıktır⁴⁸. 5510 sayılı Kanun'a göre, isteğe bağlı sigorta; kişilerin isteğe bağlı olarak prim ödemek suretiyle uzun vadeli sigorta kollarına ve genel sağlık sigortasına tâbi olmalarını sağlayan sigortadır. İsteğe bağlı sigortalılar 4/I-b'li sayılmakla birlikte, kısmi süreli 4/I-a sigortalıları, her ay 30 günden eksik günlerini isteğe bağlı ödemeleri durumunda isteğe bağlı sigortalılıkları 4/I-a kapsamında sayılmaktadır⁴⁹.

Geçmiş dönemde isteğe bağlı sigortalılığa ilişkin eleştiriler⁵⁰ yer almakla birlikte 5510 sayılı Kanun, isteğe bağlı sigortalıları genel sağlık sigortasının da kapsamına almıştır. İsteğe bağlı sigortalılık ilişkisinin kurulması, zorunlu sigortalılık ilkesinin aksine sigortalının iradesine bağlıdır⁵¹.

5510 sayılı Kanun öncesinde isteğe bağlı sigortalılık ilişkisinin kurulabilmesi için daha önce belli bir süre sigortalılık ilişkisinin kurulmuş olması şartı aranmaktaysa da⁵², 5510 sayılı Kanun bu ön koşulu ortadan kaldırmıştır⁵³.

46 Güzel/Okur/Caniklioğlu, s.215; Tuncay/Ekmekçi, s.318.

47 Arıcı, s.263.

48 Uşan, s.111; Akın Levent, Tek Çatı Öncesi Ve Sonrası İsteğe Bağlı Sigortalılık, Mercek Dergisi, s.43, Temmuz 2006, s.165; Bostancı Yalçın, İsteğe Bağlı Sigortalılık, İstanbul 2004, s.51; Tuncay/Ekmekçi, s.317.

49 Şakar, s.193.

50 İsteğe bağlı sigortalılığın eşitlik ilkesine aykırı olduğu ve aktüeryal dengeyi bozduğu, isteğe bağlı sigorta primlerinin sadece yaşlılık, malullük ve ölüm sigortası primlerini kapsamı ve isteğe bağlı sigortaya devam edenden hastalık sigortası primi alınmadığı, oysa isteğe bağlı sigortalılık şartlarını yerine getiren bir kimseye, yaşlılık (ya da malullük) aylığı bağlandığında, ilgili sağlık hizmetlerinden de yararlanmaya başladığı gerekçeleriyle eleştirildiğine ilişkin bkz. Tuncay/Ekmekçi, s.318.

51 Güzel/Okur/Caniklioğlu, s.216.

52 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu öncesi dönemde isteğe bağlı sigortalı olabilmek için 1080 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş olma koşulu vardır.

53 Başbuğ, Aydın, Sosyal Güvenlik Sisteminde Sosyal Sigortalar, Şeker-İş, 2013, s.46; Tuncay/Ekmekçi, s.318.

Ayrıca yeni yazılı mevzuat ile çalışma biçimi ne olursa olsun bütün isteğe bağlı sigortalılar aynı mevzuata tabi tutulmuştur⁵⁴.

5510 sayılı Kanun'un 50-52. maddeleri ve Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği'nin⁵⁵ 91-96. maddelerinde isteğe bağlı sigortalılığa ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Buna göre isteğe bağlı sigortalı olabilmek için Türkiye'de ikamet edenler ile Türkiye'de ikamet etmekte iken sosyal güvenlik sözleşmesi imzalanmamış ülkelerdeki Türk vatandaşlarının, 5510 sayılı Kanuna tâbi zorunlu sigortalı olmayı gerektirecek şekilde çalışmaması veya sigortalı olarak çalışmakla birlikte ay içerisinde 30 günden az çalışması ya da tam gün çalışmaması, kendi sigortalılığı nedeniyle aylık bağlanmamış olması, 18 yaşını doldurmuş bulunması ve son olarak da isteğe bağlı sigorta talep dilekçesiyle Kuruma başvuruda bulunması şartları aranmaktadır.

Bu durumda isteğe bağlı sigorta ilişkisinin zorunlu sigorta ilişkisinden farklı olarak, kişinin iradesine bağlı olarak Kuruma başvurusu neticesinde kurulduğu görülmektedir⁵⁶.

2- Her İki Sigortalılığın Çakışması Halinde Uygulanacak Kural

5510 sayılı Kanun'un açık hükmü gereği isteğe bağlı sigortalı olanların 4/I-a, 4/I-b veya 4/I-c kapsamına tabi olacak şekilde çalışmaya başlamaları halinde, bu Kanun'un 51. maddesinin üçüncü fıkrası saklı kalmak kaydıyla isteğe bağlı sigortalılık hali sona erer. Buna göre zorunlu sigortalılık hali ile isteğe bağlı sigortalılık hallerinin çakışması halinde isteğe bağlı sigortalılık son bulmaktadır.

Ancak istisnai olarak getirilen düzenleme ile ay içerisinde 30 günden az çalışan veya prim ödeme gün sayısı, ay içindeki toplam çalışma saatinin 4857 sayılı Kanun'a göre belirlenen günlük normal çalışma saatine bölünmesi suretiyle hesaplanan sigortalıların aynı ay içerisinde isteğe bağlı sigorta primi ödemeleri halinde, primi ödenen süreler zorunlu sigortalılığa ilişkin prim ödeme gün sayısına otuz günü geçmemek üzere eklenir ve eklenen bu süreler, 4/I-a kapsamında sigortalılık süresi olarak kabul edilir

54 Arıcı, s.268.

55 RG., 12.05.2010, 27579.

56 Başbuğ, s.46

(5510 m.51/III)⁵⁷. Yani kısmi süreli iş sözleşmeleri ile çalışan işçiler ay içerisinde eksik kalan sürelerle ilişkin isteğe bağlı sigortalılıktan yararlanabileceklerdir.

2011/36 sayılı Genelge'de de bazı çalışanların 4/I-a ve 4/I-b kapsamında çalışmaları halinde isteğe bağlı sigortalılıktan yararlanabileceği düzenlenmiştir. Buna göre de 4857 sayılı Kanun'a göre kısmi süreli iş sözleşmesiyle, ev hizmetlerinden 30 günden az veya puantaj kaydıyla çalışıp eksik gün nedeni 06 (Kısmi istihdam), 07 (Puantaj kayıtları) ve 17 (Ev hizmetlerinde 30 günden az çalışma) olan sigortalıların aynı zamanda 4/I-b kapsamında sigortalı olmaları hallerinde 4/I-a'lı sigortalılıkları sona ermedikçe ay içerisinde eksik kalan günleri bakımından 4/I-b'li olarak değerlendirilmeyeceklerdir. Bununla birlikte ay içerisinde eksik kalan süreleri için isteğe bağlı sigortaya müracaat edebilecekleri gibi 41. maddenin (i) bendi⁵⁸ kapsamında borçlanabileceklerdir. Bu şekilde kazanılan süreler 4/I-a kapsamında sigortalılık süresi olarak değerlendirilecektir. Ancak, kısmi süreli çalışması nedeniyle 4/I-a kapsamında sigortalı sayılanların devam eden 4/I-b bendi kapsamındaki çalışması nedeniyle de prim ödemek istemesi durumunda 4/I-b kapsamında 30 gün üzerinden prim tahakkuk ettirilecektir.

III- GELİR VE AYLIKLARIN BİRLEŞMESİ

A- Genel Olarak

5510 sayılı Kanun'un 3/16.fıkrasına göre gelir; iş kazası veya meslek hastalığı halinde sigortalıya veya sigortalının ölümü halinde hak sahiplerine, yapılan sürekli ödemeyi, 17. fıkraya göre de aylık; malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları ile vazife malûllüğü halinde yapılan sürekli ödemeyi ifade eder.

Gelir ve aylıkların birleşmesi, kişilerin farklı sosyal sigorta kuruluşlarından

---

57 13/2/2011 tarihli ve 6111 sayılı Kanunun 32 nci maddesiyle, bu maddenin üçüncü fıkrasında yer alan "(b) bendi" ibaresi "(a) bendi", beşinci fıkrasında yer alan "bu süreler" ibaresi "söz konusu süreler; bu maddenin üçüncü fıkrası hükmü saklı olmak üzere" şeklinde değiştirilmiş ve metne işlenmiştir. Görüldüğü üzere daha önce 4/b olarak nitelendirilen sigortalılık 6111 sayılı Kanun sonrası 4/a olarak değiştirilmiştir.

58 (Ek: 13/2/2011-6111/30 md.) Bu bendin yürürlüğe girdiği tarihten sonraki sürelerle ilişkin olmak üzere, 4857 sayılı Kanuna göre kısmi süreli iş sözleşmesi ile çalışan sigortalıların, kısmi süreli çalıştıkları aylara ait eksik süreleri borçlanabilirler.

aynı anda hem gelir hem de aylığa hak sahibi olmaları durumunu ifade eder⁵⁹. Sosyal sigorta uygulamasında kişi, aynı veya farklı sosyal sigorta kuruluşlarından özellikle kısa ve uzun vadeli sigorta dallarından aynı anda birden çok aylık veya gelire hak kazanabilmektedir. Örneğin, bir sigortalı hem yaşlılık hem de malullük aylığı bağlanması için gerekli koşullara sahip olabilmektedir⁶⁰. Bu gibi durumlar dikkate alınarak gelir ve aylıkların birleşmesi halinde nasıl bir yol izleneceği kişilere sağlayacağı fayda ve Kurumun ekonomik yapısı da dikkate alınarak 5510 sayılı Kanun'un 54. maddesinde düzenlenmiştir⁶¹. Buna göre, kısa ve uzun vadeli sigorta kolları kapsamında 5754 sayılı Kanun'la değişik 5510 sayılı Kanun'un 19, 27 ve 29. maddelerine göre sigortalılara, 20 ve 33. maddelerine göre de hak sahiplerine gelir veya aylık bağlanmaktadır.

5510 sayılı Kanun'un 54. maddesinde, birden fazla dosyadan gelir/aylık veya gelir ve aylığa hak kazanılması durumunda, gelir ve aylıkların tek veya iki dosyadan, tam veya yarım olarak ne şekilde ödeneceği belirlenmiş olup, bir kişide ikiden fazla gelir veya aylık birleştiği takdirde, bu gelir ve aylıklardan en fazla ödemeye imkan veren iki dosya üzerinden gelir veya aylık bağlanacağı, diğer dosya veya dosyalardaki gelir ve aylık haklarının durum değişikliği veya diğer bir dosyadan gelir veya aylığa hak kazanıldığı tarihe kadar düşeceği öngörülmüştür⁶². İlgili düzenlemeler ilk defa bu Kanuna göre sigortalı olanlar bakımından geçerli olmaktadır⁶³.

B- Aylıkların Birleşmesi

5510 sayılı Kanun'un 5754 sayılı Kanun'la değişik m.54/a hükmü ile düzenlendiği üzere, uzun vadeli sigorta kollarından (malullük, vazife malullüğü, yaşlılık ve ölüm) kişilerin aynı anda birden çok aylık almaya hak kazanması halinde hangi aylığa hak kazanılacağı belirtilmiştir.

Buna göre, hem malullük hem de yaşlılık aylığına hak kazanan sigortalıya,

59 Arıcı, s.451; Güzel/Okur/Caniklioğlu, s.553; Uşan, s.242; Tuncay/Ekmekçi, s.480.

60 Güzel/Okur/Caniklioğlu, s.696.

61 Saraç Coşkun, Sosyal Sigortalarda Risklerin Birleşmesi, Birden Fazla Gelir ve Aylık Bağlanması, Çimento İşveren Dergisi, Mart 2001, s.29 vd.

62 15.05.2009 tarih ve 2009/70 sayılı Gelir ve Aylıkların Birleşmesi konulu Genelge s.1.

63 Arıcı, s.456.

bu aylıklardan yüksek olanı, aylıklar eşitse yalnız yaşlılık aylığı⁶⁴, malûllük, vazife malûllüğü veya yaşlılık aylığı ile birlikte, ölen eşinden dolayı da aylığa hak kazanan sigortalıya her iki aylığı, ana ve babasından ayrı ayrı aylığa hak kazanan çocuklara, yüksek olan aylığın tamamı, az olan aylığın yarısı, birden fazla çocuğundan aylığa hak kazanan ana ve babaya en fazla ödemeye imkân veren ilk iki dosyadan yüksek olan aylığın tamamı, düşük olan aylığın yarısı, hem eşinden, hem de ana ve/veya babasından ölüm aylığına hak kazananlara, tercihine göre eşinden ya da ana ve/veya babasından bağlanacak aylığı, 5510 sayılı Kanun'a göre vazife malûllüğü aylığı almakta iken, tekrar sigortalı olanlardan hem vazife malûllüğüne hem de malûllük aylığına hak kazananlara bu aylıklardan yüksek olanı, aylıkları eşitse yalnızca vazife malûllüğü aylığı, bunlardan hem vazife malûllüğü hem de yaşlılık aylığına hak kazananlara, bu aylıkların her ikisi, Evliliğin ölüm nedeniyle sona ermesi durumunda sonraki eşinden de aylığa hak kazananlara tercih ettiği aylığı bağlanacaktır.

C- Gelirlerin Birleşmesi

5510 sayılı Kanun'un 5754 sayılı Kanun'la değişik m.54/b hükmü ile düzenlendiği üzere, kısa vadeli sigorta kollarından kişilerin aynı anda birden çok gelir almaya hak kazanması halinde hangi gelire hak kazanılacağı belirtilmiştir.

Buna göre, sürekli iş göremezlik geliriyle birlikte ölen eşinden dolayı da gelire hak kazanan eşi her iki geliri, Ana ve babadan ayrı ayrı gelire hak kazananlara, yüksek olan gelirin tamamı, az olanın yarısı, Birden fazla çocuğundan gelire hak kazanan ana ve babaya, en fazla ödemeye imkân veren ilk iki dosyadan yüksek olan gelirin tamamı, düşük olan gelirin yarısı, Hem eşinden, hem de ana ve/veya babasından ölüm gelirine hak kazananlara, tercihine göre eşinden ya da ana ve/veya babasından bağlanacak geliri, Evliliğin ölüm nedeniyle sona ermesi durumunda sonraki eşinden de gelire hak kazananlara tercih ettiği geliri bağlanacaktır.

---

64 506 Sayılı Kanun'da da aynı düzenleme bulunmakla birlikte, burada aylıklardan fazla olanının ödenme sebebi, her iki sigorta kolu için de tek prim ödenmiş olmasıdır. Alper, Yusuf, Türkiye'de Sosyal Güvenlik ve Sosyal Sigortalar, İstanbul 1999, s.248; Kuruca, Mustafa, Tüm Yönleriyle Emeklilik, Ankara 2004, s.123; Aslanköylü ise bu konuda, hiç dikkate alınmayan yaşlılık veya malullük aylığının kısmi de olsa düzenlenmesi gerektiği, aksi halde düzenlemenin adil olmayacağı görüşündedir. Aslanköylü, Resul, Sosyal Sigortalar Kanunu Yorumu, Ankara 2003, s.907.

D- Gelir ve Aylıkların Birleşmesi

Malullük, yaşlılık, ölüm sigortaları ve vazife malullüğü ile iş kazası ve meslek hastalığı sigortasından hak kazanılan aylık ve gelirler birleşirse, sigortalıya veya hak sahibine bu aylık veya gelirlerden yüksek olanın tamamı, az olanın yarısı, eşitliği halinde ise iş kazası ve meslek hastalığından bağlanan gelirin tümü, malullük, vazife malullüğü, yaşlılık veya ölüm aylığının yarısı bağlanacaktır⁶⁵. (5510 m.54/c-2009/70 sayılı Genelge s.5).

Burada yer verilmesi gereken bir durum vardır. 506 sayılı Kanun döneminde de 92.madde uyarınca malullük, yaşlılık, ölüm sigortaları ile iş kazası ve meslek hastalığı sigortasından hak kazanılan aylık ve gelirler birleşirse, sigortalıya veya hak sahibine bu aylık veya gelirlerden yüksek olanın tamamı, az olanın yarısı, eşitliği halinde ise iş kazası ve meslek hastalığından bağlanan gelirin tümü, malullük, yaşlılık veya ölüm aylığının yarısı bağlanacaktır. Bu düzenlemeye ilişkin olarak, Kurum tarafından hatalı olarak bir sigortalıya hem gelirin hem de aylığın tamamı bağlanmıştır. Daha sonra iş kazası ve yaşlılık aylığını birlikte almakta olan kişiden, bu aylıkların eşitlenmiş olması nedeniyle, iş kazası aylığının tamamının, yaşlılık aylığının yarısının ödenmesi gerekirken tamamının ödendiği belirtilerek fazla ödenen kısmın iadesi istemiyle dava açılmış, yapılan itiraz sonrasında 506 sayılı Yasa'nın 92. maddesinin ikinci fıkrasının birinci ve ikinci tümcelerinin Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan yerel mahkeme, düzenlemenin iptali için Anayasa Mahkemesine başvurmuştur. Anayasa Mahkemesi ise gerekçeli olarak verdiği karar ile itirazın reddine hükmetmiştir. Kararın bu gibi durumlarda nasıl düşünüldüğüne yol gösterici olduğu hususu da dikkate alınarak önemli yerlerinin dipnota işlenmesi gerektiği kanaatindeyiz⁶⁶.

65 Bu durumda her iki sigorta kolu için ayrı ayrı prim ödenmesinin doğal sonucu olarak ayrı ayrı gelir ve aylık alınmaktadır. Uşan, s.243.

66 "...506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 92. maddesinin ikinci fıkrasının birinci ve ikinci tümcesinde; "*Malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları ile iş kazalarıyla meslek hastalıkları sigortasından hak kazanılan aylık ve gelirler birleşirse, sigortalıya veya hak sahibine bu aylık ve gelirlerden yüksek olanının tümü, eksik olanın da yarısı bağlanır. Bu aylık ve gelirler eşitse, iş kazalarıyla meslek hastalıkları sigortasından bağlanan gelirin tümü, malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarından bağlanan aylığın da yarısı verilir.*" denilmektedir.

İş kazası veya meslek hastalığı sonucunda çalışma gücünün bir kısmını ya da tamamını kaybeden

E- En Yüksek Ödemeye İmkan Veren İki Dosyanın Tespiti

Birinci fıkradaki sıralamaya göre yapılacak değerlendirmeler sonucunda, bir kişide ikiden fazla gelir veya aylık birleştiği takdirde, bu gelir ve aylıklardan en fazla ödemeye imkân veren iki dosya üzerinden gelir veya aylık bağlanır, diğer dosya veya dosyalardaki gelir ve aylık hakları durum değişikliği veya diğer bir dosyadan gelir veya aylığa hak kazanıldığı tarihe kadar düşer. (m.54/c). Böylece aynı anda ikiden fazla dosyadan gelir ya da aylık bağlanması engellenmiş olmaktadır⁶⁷.

En yüksek ödemeye imkan veren iki dosyanın tespitinde; sadece en düşük miktartlı dosyanın sistemden çıkarılması şeklinde değil, tam yarım ödenmesi durumları da dikkate alınarak sigortalı veya hak sahibine en yüksek ödemeye imkan veren iki dosyadan ödeme yapılacaktır⁶⁸.

---

kişilerin diğer kişilere oranla daha fazla sosyal güvenliğe, bakıma ve korunmaya ihtiyaçları olduğu açık bulunmakla birlikte bu ihtiyaçlar giderilmeye çalışılırken, Anayasanın 4709 sayılı Yasa ile değişik 65. maddesinde yer alan “Devlet sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa ile belirlenen görevlerini, bu görevlerin amaçlarına uygun öncelikleri gözeterek mali kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirir” kuralı da gözetilerek gerekli düzenlemelerin yapılması zorunludur.

Sosyal Sigortalar Kanunu bir bütün olarak ele alındığında, iş kazalarıyla meslek hastalıkları sigortası ile malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları için kısmen sigortalıdan, kısmen de işverenden ayrı ayrı prim tahsil edilmesinin Kurumca sağlanan hizmetlerle aktüeryal dengenin birlikte korunması gereğinin sonucu olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, iş kazası ve meslek hastalıkları sigortası için tespit edilmiş bulunan prim oranlarının, Sosyal Sigortalar Kanununun itiraz konusu olan 92. maddesindeki esaslar gözönüne alınarak belirlendiği anlaşılmaktadır.

Anayasa'nın 10. maddesinde yer alan, “yasa önünde eşitlik ilkesi” hukuksal durumları aynı olanlar için sözkonusudur. Bu ilke ile eylemli değil, hukuksal eşitlik öngörülmüştür. Eşitlik ilkesinin amacı, aynı durumda bulunan kişilerin yasalar karşısında aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak, ayırım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu ilkeyle, aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak yasa karşısında eşitliğin çiğnenmesi yasaklanmıştır. Yasa önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı tutulacağı anlamına gelmez. Durumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve uygulamaları gerektirebilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'da öngörülen eşitlik ilkesi zedelenmez. Bu nedenle sadece iş kazalarıyla meslek hastalıkları sigortasından gelir elde edenlerle malullük, yaşlılık veya ölüm sigortasından aylık alıp bunun yanında iş kazası ya da meslek hastalığı sigortasından da aylık ve gelir alabilecek durumda olanlar aynı konumda bulunmadıklarından itiraz konusu kural Anayasa'nın 10. maddesine aykırı değildir. Belirtilen nedenlerle itiraz konusu Yasa kuralı, Anayasa'nın 2., 5., 10., 11., 60., 61. ve 65. maddelerine aykırı değildir, 49. maddesi ile ilgili görülmemiştir. İstemin reddi gerekir”. AYM.,11.03.2003, 2011/351 E.-2003/10 K. RG., 16.12.2003, 25318.

67 Güzel/Okur/Canıklıoğlu, s.697.

68 2009/70 sayılı Genelge s.7.

En yüksek ödemeye imkan veren iki dosyanın tespitine ilişkin mevzuat da sık değiştiğinden, gelir ve/veya aylıkların birleşmesi konusu, sosyal sigortaların sorun yaratan konularından biri olarak görülmektedir^{69,70}.

F- Kanun'un Yürürlüğe Girdiği Tarihten Önce Bir veya Birden Fazla Dosyadan Gelir ve Aylık Alanlar

Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten yani 1 Ekim 2008 tarihinden önce birden fazla dosyadan gelir veya aylık alınması durumunda, bu gelir ve aylıklar ödenmeye devam edilecektir. 5510 sayılı Kanun geçici m.7/5 hükmünde, sigortalı ve hak sahiplerinin Kanun'un yürürlük tarihinden sonra yeni bir dosyadan gelir ve aylığa hak kazanması durumunda yeni bağlanacak dosyadaki gelir ve aylık miktarı da dahil olmak üzere mukayese yapılarak en düşük miktarlı dosyanın kapsamdan çıkarılacağı hüküm altına alınmıştır.

Bahsedilen hükümde sigortalının aynı kurum nezdinde geçen hizmetlerinden dolayı gelir ya da aylıkların birleşmesi durumu düzenlenmiştir. Ancak sigortalının bazen de iki farklı kurum nezdinde geçen sürelerden dolayı ayrı ayrı aylığa hak kazanması söz konusu olabilmektedir⁷¹. Kanun'un yürürlük tarihinden önce bir dosyadan gelir ve aylık almakta iken, 506, 1479, 2925 ve 2926 sayılı Kanunlara göre yeni bir dosyadan gelir ve aylığa hak kazanılması durumunda gelir ve aylıkların;

- Aynı kanuna göre hak kazanılması halinde, ilgili kanun hükümlerine göre,

- Farklı kanunlara göre hak kazanılması halinde ise, iki dosyadan gelir ve aylık ödenmesi gerekmektedir⁷².

Sosyal sigorta hakları ile sosyal yardım ve sosyal hizmet haklarının çakışması

69 Tuncay/Ekmekçi, s.482.

70 Aylık ve gelirlerin birleşmesi konusundaki düzenlemelere ilişkin bilgi için ayrıca bkz. Çelik, A. Hakim/Bingöl, Ozan, İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 13. B., Bursa 2014, s.214-216; Çolak, Mahmut, İş ve Sosyal Güvenlik Hukukunda Temel Bilgiler&Formüller, 2. B., Ankara 2014, s.265-267.

71 Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s.697.

72 2009/70 sayılı Genelge.

durumunda ise, kişinin muhtaçlık⁷³ kriterlerini sağlayıp sağlamadığı unsuru değerlendirilmektedir. Dolayısıyla, kendisine aylık bağlanmış olan kişiler bu bağlamda yer alan yardımlardan yararlanamamaktadır.

G- Gelir ve Aylıkların Düzeltilmesi, Yükseltilmesi, Alt Sınırı, Ödenmesi ve Yoklama İşlemleri

Gelir ve aylıkların düzeltilmesi, yükseltilmesi, alt sınırı, ödenmesi ve yoklama işlemleri 5510 sayılı Kanun'un 55. maddesinde ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Buna göre, gelir ve aylıkların düzeltilmesi açısından yapılan düzenleme için gelir veya aylık bağlanan sigortalı ile hak sahibi kişilerin durumlarının, kendilerine veya başka hak sahiplerine bağlanmış bulunan gelir veya aylık tutarının düzeltilmesini gerektirir bir şekilde değişmesi halinde gelir veya aylık tutarları, değişikliğin meydana geldiği tarihten sonraki ödeme dönemi başından başlanarak yeni duruma göre düzeltme yapılacağı görülmektedir.

Kişilere bağlanan gelir ve aylıkların yükseltilmesi, her yılın Ocak ve Temmuz ödeme tarihlerinden geçerli olmak üzere, bir önceki altı aylık döneme göre Türkiye İstatistik Kurumu tarafından açıklanan en son temel yıllık tüketici fiyatları genel indeksindeki değişim oranı kadar artırılarak belirlenecektir.

Sigortalıya bağlanacak aylıklar ile ölen sigortalının hak sahiplerinin aylıklarının hesabına esas tutarın hesaplanmasında ise yapılan hesaplama biraz karışık yapıdadır. Buna göre, çalışma sürelerindeki her yıl için günlük kazanç sınırları başlıklı 82. maddeye göre tespit edilen prime esas günlük kazanç alt sınırları dikkate alınarak, talep veya ölüm yılına ait Ocak ayı itibarıyla ortalama aylık kazanç sistemini gösteren 29. maddenin ikinci fıkrasına göre belirlenen ortalama aylık kazancın %35'inden, sigortalının bakmakla yükümlü olduğu eşi veya çocuğu varsa %40'ından az olamaz. Hak sahibi kimselerin aylıkları; hak sahibi bir kişi ise bu fıkraya göre hesaplanan alt sınır aylığının %80'inden, hak sahibi iki kişi ise %90'ından az olamayacaktır. Uluslararası sosyal güvenlik sözleşmeleri gereğince bağlanan kısmı aylıklar için bu fıkra hükümleri uygulanamayacaktır.

---

73 Arıcı'ya göre, Türk hukukunda henüz sosyal yardım hakkı çağdaş normlarda olduğu gibi düzenlenmediği için sosyal sigortadan aylık ya da gelir alan kişiler muhtaç sayılmamaktadır, Arıcı, s.457.

4/I-a; 4/I-b ve 4/I-c kapsamındaki sigortalılar için ayrı ayrı olmak üzere, malûllük sigortasından dosya bazında her yıl bağlanan aylıkların aylık başlangıç tarihinin ait olduğu yılın Ocak ayı itibarıyla yıl içine ait artışlar uygulanmaksızın hesaplanacak tutarları, yaşlılık sigortasından bir önceki yılın son ödeme ayında söz konusu sigortalılar için ayrı ayrı dosya bazında ödenen en düşük yaşlılık aylığından az olamayacaktır.

İş kazası veya meslek hastalığı sonucu başka birinin sürekli bakımına muhtaç duruma gelen sigortalı için 5510 sayılı Kanun'un sürekli iş göremezlik gelirin e hak kazanma, hesaplanması, başlangıcı ve birden çok iş kazası ve meslek hastalığı hali başlıklı 19. maddesine göre hesaplanacak sürekli iş göremezlik geliri, günlük kazanç sınırları başlıklı 82. maddeye göre tespit edilen prime esas kazanç alt sınırının aylık tutarının %85'inden az olamayacaktır.

Sigortalıya veya hak sahiplerine bağlanan gelir veya aylıklar, her ay peşin olarak ödenmekle birlikte, gelir ve aylıkların ödeme dönemleri, ödeme tarihleri, ödeme şekli ve ödeme merkezleri Kurumca belirlenmektedir.

Gelir ve aylık alma şartlarının devam edip etmediğine yönelik yoklama işlemlerine ilişkin usûl ve esaslar ile 55.maddenin uygulanmasına ilişkin diğer usûl ve esaslarla ilgili, Kurum tarafından çıkarılan Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği⁷⁴'nin 73.maddesinde düzenleme yapılmıştır.

H- Gelir ve Aylıkların Bağlanamayacağı Haller

Kişilerin haklardan mahrumiyetine neden olan hallere ilişkin düzenleme 5510 sayılı Kanun'un gelir ve aylık bağlanamayacak haller başlıklı 56. maddesi ile yapılmıştır⁷⁵. Buna göre, ölen sigortalının hak sahiplerinden; kendisinden aylık bağlanacak sigortalıyı veya gelir ya da aylık bağlanmış olan sigortalıyı kasten öldürdüğü veya öldürmeye teşebbüs ettiği veya bu Kanun gereğince sürekli iş göremez hale veya malûl duruma getirdiği yahut da kendisinden aylık bağlanacak sigortalıya veya gelir ya da aylık

74 RG., 12.05.2010, 27579.

75 Bu konuda 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu'nda bir hüküm olmasına karşılık, 506 ve 1479 sayılı Kanunlarda herhangi bir düzenleme bulunmamaktaydı. Ancak 506 sayılı Kanunda herhangi bir düzenleme yer almasa da kocasını öldüren kadının ölüm aylığı alamayacağına Yargıtay tarafından hükmedilmiştir. YHGK, 15.05.2005, 10-364/390, [http://yargitay.gov.tr/belgeler/site/dergi/Ocak2008/Ocak2008/assets/common/downloads/page0015.pdf], (10.05.2015).

bağlanmamış olan sigortalıya veya hak sahibine karşı ağır bir suç işlediği veya bunlara karşı aile hukukundan doğan yükümlülüklerini önemli ölçüde yerine getirmemesi nedeniyle ölüme bağlı bir tasarrufla mirasçılıktan çıkarıldıkları hususunda kesinleşmiş yargı kararı bulunan kişilere gelir veya aylık ödenmez⁷⁶. Ödenmiş bulunan gelir ve aylıklar, yersiz ödemelerin geri alınması başlıklı 96. madde hükümlerine göre geri alınır.

Öte yandan eşinden boşandığı halde, boşandığı eşiyle fiilen birlikte yaşadığı belirlenen eş ve çocukların, bağlanmış olan gelir ve aylıkları kesilir. Bu kişilere ödenmiş olan tutarlar yine, yersiz ödemelerin geri alınması başlıklı 96. madde hükümlerine göre geri alınır.

Yapılan düzenleme incelendiğinde, ilk grubun miras hukuku veya aile hukukundan doğan bazı hallere; ikinci grubun ise boşandığı eşiyle aynı evde birlikte yaşamaya devam eden eş ve çocuklara bağlanan aylıkların kesilmesine ilişkin tartışmalı düzenlemeler içerdiği belirtilmektedir⁷⁷.

Ülkemizde oldukça yaygın bir durum olan, evli çiftlerin aylığa hak kazanmak için boşandığı halde eşi ile birlikte yaşama hali bu düzenleme ile engellenmeye çalışılmıştır. Doktrinde düzenlemenin hakkın kötüye kullanımını önlediğine dair görüşler yer almakla birlikte, anayasal eşitlik ve özel hayatın gizliliği ilkelerine, temel hak ve hürriyetlere, sosyal güvenlik hakkına aykırı olduğu görüşleri de yer almaktadır⁷⁸.

Boşanma sonrası birlikte yaşayan eşlerin tespiti halinde boşanma dolayısıyla kendilerine bağlanan gelir ve aylıkların geri alınacağına ilişkin Yargıtay

---

76 Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Keser, Hakan, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Işığında Mirasın Reddinin, Mirastan Iskatin ve Sigortalının Öldürülmesinin Sosyal Güvenlik Kurumunca Bağlanacak Olan Ölüm Aylığına Etkisi, Legal İSGHD., C.5, S.19, 2008, s.1030 vd.

77 Tuncay/Ekmekçi, s.484. Yazar burada, sigortalıyı kasten ya da haksız olarak öldüren veya öldürmeye teşebbüs edenlerin, aksi yargı kararıyla sabit olana dek hak sahibi olamayacağını, kimsenin kendi kusurundan yararlanarak hak sahibi olamayacağını, buna karşılık Sosyal Güvenlik Hukukunun koruyucu felsefesini ele alarak diğer durum ve fiiller için aynı sonuca varılmasının doğru olmadığını savunmaktadır. Konuya ilişkin karşı görüş için ayrıca bkz. Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s.683 vd.

78 Centel, Tankut, Boşandığı Eşi İle Birlikte Yaşayanın Aylığının Kesilmesi –Anayasa Karşısında Bir Ülke Gerçeği, Sicil, Mart 2012, s.190-196., Aynı yönde görüş için bkz. Arıcı, s.459. Hükmün, hakkın kötüye kullanılması ile bir ilgisinin olmadığına dair görüş için bkz. Tuncay/Ekmekçi, s.486.

kararları mevcuttur⁷⁹. Ancak Yargıtay tarafından verilen kararlar zamanla eşlerin birlikte yaşaması yönündeki araştırmaların daha da detaylı incelenmesi yönüne doğru değişiklik göstermiştir.

Yani önceden yerine göre karine teşkil eden durumlarda dahi boşanma sonrası bağlanan gelir veya ayıklar kesilebiliyorken geline aşamada Yargıtay çok detaylı inceleme talep etmektedir. Nitekim özellikle 2012 yılı sonrasında çıkarılan kararlara göre boşanma ile birlikte çiftlere bağlanan gelir veya aylığın geri alınabilmesi için boşanma sonrası fiili birliktelik olup olmadığı konusunda çok detaylı araştırma ve şüpheye yer vermeyecek nitelikte tespit yapılması gerektiği izlenimi doğmaktadır⁸⁰. Bu karar sonrası verilen kararlar da bu kriterlerin aranmaya başladığı görülmektedir⁸¹.

Bu arada özellikle belirtmelidir ki Yargıtay'ın Ceza Dairelerine göre boşandıktan sonra gelir veya aylık bağlanan çiftlerin birlikte yaşaması

79 Y10HD., 01.12.2011, 2011/14361-2011/16608. [www.legalbank.net].

80 “5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 56’ncı maddesinin ikinci fıkrasına dayalı açılan bu tür davalarda eylemli olarak birlikte yaşama olgusunun tüm açıklığıyla ve özellikle taraflar arasındaki uyumsuzluk konusu dönem yönünden ortaya konulması önem arz etmektedir. Bu aşamada; ayrıntıları yukarıda açıklandığı üzere, Anayasa’nın 20’nci maddesi ile 5510 sayılı Kanun, 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu, 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun, 4857 sayılı İş Kanunu, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ve diğer ilgili mevzuat hükümleri göz önünde bulundurulmak suretiyle yöntemince araştırma yapılmalı, tarafların göstereceği tüm kanıtlar toplanmalı, davacı ile boşandığı eşinin yerleşim yerlerinin saptanmasına ilişkin olarak; muhtarlıktan ikametgah senetleri elde edilmeli, ilgili Nüfus Müdürlüklerinden sağlanan nüfus kayıt örnekleri ile yerleşim yeri ve diğer adres belgelerinden yararlanılmalı, adres değişiklik ve nakillerine ilişkin bilgilere ulaşılabilmeli, özellikle ilgili Nüfus Müdürlüğü’nden adres hareketleri, tarihleriyle birlikte istenilmeli, ilgililerin su, elektrik, telefon aboneliklerinin hangi adreste kimin adına tesis edildiği saptanmalı, seçmen bilgi kayıtları getirilmeli, varsa çalışmaları nedeniyle resmi/özel kurum ve kuruluşlara verilen belgelerde yer alan adresler dikkate alınmalı, boşanan eşler 4857 sayılı Kanun hükümleri kapsamında yer almakta iseler adlarına ödeme yapılabilecek özel olarak açılan banka hesabı bulunup bulunmadığı belirlenmeli, boşanan eşlerin kayıtlı oldukları bölge/bölgeler yönünden kapsamlı ve aydınlatıcı Emniyet Müdürlüğü/Jandarma Komutanlığı araştırması yapılmalı, anılan mahalle/köy muhtar ve azalarının tanık sıfatıyla bilgi ve görgülerine başvurulmalı, böylelikle **“boşanılan eşle eylemli olarak birlikte yaşama”** olgusunun gerçekleşip gerçekleşmediği, toplanan kanıtlar ışığı altında değerlendirildikten sonra elde edilecek sonuca göre hüküm kurulmalıdır. Y10HD., 30.04.2012, 2011/3204-2012/7564. [www.kazanci.com.tr].

81 Y10HD., 17.06.2014, 2014/8325-2014/14988; Y10HD., 14.04.2014, 2014/2485-2014/8517. [www.legalbank.net].

halinde dolandırıcılık suçu oluşmamaktadır⁸². Bu durumda gelir ve aylık almak amacıyla boşanmalarına rağmen birlikte yaşayan çiftlere Ceza Kanunu açısından ayrıca bir yaptırım uygulanamayacağı da belirtilmelidir.

SONUÇ

Çalışmamızda detaylı olarak açıklandığı üzere, 5510 sayılı Kanun'la sigortalılık hallerinin çakışması ile ilgili özel bir düzenleme yapılmıştır. Ancak bu düzenleme yapılmadan önce sigortalılığın çakışması halinde hangi sigortalılığa üstünlük tanınacağı Yargıtay'ın vermiş olduğu kararlar ile netleşmiştir. 5510 sayılı Kanun dönemi ile birlikte sigortalılık durumunun çakışması halinde hangi sigortalılığa üstünlük verileceği belirtilmişti. 5510 sayılı Kanun'un konu ile ilgili 53.maddesi 6111 sayılı Kanun ile değişikliğe uğramadan önce sigortalının 4/I-a, 4/I-b ve 4/I-c'ye tabi olarak çalışmaları hallerinde herhangi bir çakışma olması durumunda öncelikle 4/I-c'li olarak çalışmanın esas alınacağı 4/I-c'li olarak çalışmanın olmaması halinde ise ilk önce başlayan sigortalılığın esas alınarak sigortalılık durumunun tespit edileceği belirtilmiştir.

5510 sayılı Kanun'da da değişiklik yapan 6111 sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile sosyal güvencikte teklik ilkesinin zedelendiğini söylemek mümkündür. Bu konuya ilişkin doktrinde de eleştiriler olduğu görülmektedir. 5510 sayılı Kanunun sigortalılık hallerinin birleşmesi başlıklı 53.maddesinin, 6111 sayılı Kanun ile değişikliğe uğraması sonrasında sigortalının 4/I-a, 4/I-b ve 4/I-c'lilik hallerinin çakışması halinde 4/I-c'liliğin esas olduğu, 4/I-a ve 4/I-b'liliğin çakışması halinde ise geçerli olan sigortalılığın 4/I-a olduğu belirtilmiştir.

---

82 Eşlerin bir arada yaşamasının boşanmanın maaş almak amacıyla yapıldığının ve hileli davranışın kanıtı olamayacağı, nitekim 5510 sayılı Kanun'un 56. maddesinde bu durumu tespit edilen kimselerin gelir ve aylığının kesileceği ve ödenmiş tutarların geri alınacağı belirtilmiştir, bu hususta cezai düzenlemenin bulunmadığı, sanıkların eyleminin hukuki ihtilaf mahiyetinde olduğu, Anayasa, AİHS ve kanuni düzenlemeler de dikkate alındığında dolandırıcılık suçunun yasal unsurlarının oluşmadığı gözetilerek, sanıklar hakkında atılı suçtan ayrı ayrı beraat kararı verilmesi yerine yazılı şekilde mahkumiyetlerine hükmolunması bozmayı gerektirmiştir. Y15CD., 02.10.2014, 2014/14227-2014/16026.; Aynı yönde, Y15CD., 12.06.2014, 2014/11248-2014/11847. [www.legalbank.net].

Kişinin serbest olarak yani 4/I-b'li olarak çalışmasının yanında haftada bir gün de olsa 4/I-a kapsamında çalışması olması halinde Kanunun açık hükmü gereğince doğrudan 4/I-a'lı olarak kabul edileceği anlaşılmaktadır. 2011/36 sayılı Genelgenin sigortalılığı 01.03.2011 tarihinden sonra başlayanların hizmetlerinin çakışması başlıklı düzenlemesinde 4/I-a'lılık ile 4/I-b'liliğin çakışması halinde 4/I-b'liliğin bir gün önce sona ereceği belirtilmiştir. Yapılan düzenleme 4/I-a'lılık açısından olumsuz sonuçlara sebebiyet vereceğinden, kişinin hem 4/I-a hem de 4/I-b kapsamında çalışmasına rağmen yapılan düzenleme gereği 4/I-a'lı olarak sigortalı sayılanlar, yazılı talepte bulunmak kaydıyla talep tarihinden itibaren 4/I-b kapsamında prim ödeyebileceklerdir. Belirtilen durumda 4/I-a'lı olarak kabul edilmesine rağmen 4/I-b kapsamında da talep ile birlikte prim ödemeye başlayan sigortalılar iş kazası ve meslek hastalığından sağlanan haklar bakımından 4/I-b'li olarak, diğer kısa vadeli sigorta kollarından sağlanan yardımlar ile uzun vadeli sigorta kollarına tabi yardımlar bakımından ise 4/I-a'lı olarak işlem göreceklidir.

Öte yandan kanaatimize göre en isabetli olan düzenleme ise 5510 sayılı Kanun'un 53.maddesi uyarınca 4/I-b kapsamında sigortalı sayılan kişiler, kendilerine ait yahut da ortak oldukları işyerlerinde 4/I-a'lı sigortalı olarak bildirilemeyeceklerine ilişkin olanıdır. Bu maddeye göre, sigortalı olarak çalıştığı işyerinde daha sonra ortak olan yahut da işyerini kendisi alan kişi 4/I-a'lı olarak çalışmasını devam ettiremeyecek ve zorunlu olarak 4/I-b'li olarak sigortalılığa geçiş yapacaktır.

Belirtilen düzenleme ile yıllarca uygulanan düzenlemeye son verilmiş olup, Kanun'un dolaşılması yolu ile gerçekte 4/I-b li olunması gerekirken 4/I-a'lı olarak yapılan bildirimlerin önü kesilmiştir. Ancak 5510 sayılı Kanun'da yer almamasına rağmen, 5510 sayılı Kanun Gereğince Sigortalı Sayılanlar, Sayılmayanlar, Sigortalılığın Başlangıcı, Kuruma Bildirilmesi ve Sona Ermesi Hakkında Tebliğ ile farklı bir düzenleme getirilmiştir. Buna göre, 01.10.2008 tarihinden önce 4/I-b kapsamında sigortalı oldukları halde kendilerine ait veya ortak oldukları işyerlerinden 4/I-a'lı olarak prim ödemesi olanların sigortalılıklarının kesintiye uğrayana kadar devam ettirileceği belirtilmiştir. Kanunda olmayan bir hükmün Tebliğ ile uygulamaya konulmasının yerinde olmadığı görüşündeyiz.

5510 sayılı Kanun'un değişikliğe uğramadan önceki hali gerek 5510 sayılı

Kanun öncesi döneme gerekse de 5510 sayılı Kanun döneminde yer alan sosyal güvenliğin teklifi ilkesi ile örtüşmektedir. Ancak 5510 sayılı Kanun'da da değişiklik yapan 6111 sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile sosyal güvenlikle teklik ilkesinin zedelendiğini söylemek mümkündür.

5510 sayılı Kanun'un açık hükmü gereği isteğe bağlı sigortalı olanların 4/I-a, 4/I-b veya 4/I-c kapsamına tabi olacak şekilde çalışmaya başlamaları halinde, bu Kanun'un 51. maddesinin üçüncü fıkrası saklı kalmak kaydıyla isteğe bağlı sigortalılık hali sona erer. Buna göre zorunlu sigortalılık hali ile isteğe bağlı sigortalılık hallerinin çakışması halinde isteğe bağlı sigortalılık son bulmaktadır. Ancak istisnai olarak getirilen düzenleme ile ay içerisinde 30 günden az çalışan veya prim ödeme gün sayısı, ay içindeki toplam çalışma saatinin 4857 sayılı Kanun'a göre belirlenen günlük normal çalışma saatine bölünmesi suretiyle hesaplanan sigortalıların aynı ay içerisinde isteğe bağlı sigorta primi ödemeleri halinde, primi ödenen süreler zorunlu sigortalılığa ilişkin prim ödeme gün sayısına otuz günü geçmemek üzere eklenecek ve eklenen bu süreler, 4/I-a kapsamında sigortalılık süresi olarak kabul edilecektir. İstisnai olarak getirilen bu düzenleme ile özellikle kısmi süreli sigortalı olarak çalışanların mahrum kaldığı yahut da hak kazanabilmesi için uzun süreler geçmesi gereken sigortalılık durumlarının önüne geçilmiştir. Bu nedenle, yapılan düzenlemenin oldukça isabetli olduğu görüşünderiz.

5510 sayılı Kanun'un 54 üncü maddesinde, birden fazla dosyadan gelir/ aylık veya gelir ve aylığa hak kazanılması durumunda, gelir ve aylıkların tek veya iki dosyadan, tam veya yarım olarak ne şekilde ödeneceği belirlenmiş olup, bir kişide ikiden fazla gelir veya aylık birleştiği takdirde, bu gelir ve aylıklardan en fazla ödemeye imkan veren iki dosya üzerinden gelir veya aylık bağlanacağı, diğer dosya veya dosyalardaki gelir ve aylık haklarının durum değişikliği veya diğer bir dosyadan gelir veya aylığa hak kazanıldığı tarihe kadar düşeceği öngörülmüştür.

Çalışmamızda gelir ve aylıklara ilişkin kısım incelenirken 5510 sayılı Kanun dönemi öncesinde yer alan düzenlemelere yer verilmiştir. Yine çalışma içerisinde de tamamıyla sunulan Anayasa Mahkemesinin iptal kararının da konunun gerekçelendirilmesi açısından önemli olduğu ayrıca belirtilmelidir. Nitekim karara göre gelir ve aylıkların çakışması halinde Kanunla yapılan

düzenlemelerin yerinde olduğu bu konuda hem gelirin hem de aylığın yani her ikisinin birden tamamının alınması gerektiğine ilişkin olan tartışmalara son verilmiştir.

Kaynakça

- Akın, Levent (2008), “5510 Sayılı Yasa’nın Maluliyet Düzenlemelerinin Değerlendirilmesi”, *Sicil Dergisi*, s.9.
- Akın, Levent (2007), *Sosyal Güvenlik Hukukunda Bağımlı Çalışanların Maluliyeti*, Ankara.
- Akın, Levent (2006), “Tek Çatı Öncesi ve Sonrası İsteğe Bağlı Sigortalılık”, *Mercek Dergisi*, s.43.
- Alper, Yusuf (1999), *Türkiye’de Sosyal Güvenlik ve Sosyal Sigortalar*, İstanbul.
- Arıcı, Kadir (2015), *Türk Sosyal Güvenlik Hukuku*, Ankara.
- Aslanköylü, Resul (2003), *Sosyal Sigortalar Kanunu Yorumu*, Ankara.
- Başbuğ, Aydın (2013), “Sosyal Güvenlik Sisteminde Sosyal Sigortalar”, Şeker-İş.
- Bostancı, Yalçın (2004), *İsteğe Bağlı Sigortalılık*, İstanbul.
- Caniklioğlu, Nurşen, “Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri Açısından Yargıtay’ın 2012 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi”, *Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Tespiti*.
- Centel, Tankut (2012), “Boşandığı Eşi ile Birlikte Yaşayanın Aylığının Kesilmesi- Anayasa Karşısında Bir Ülke Gerçeği”, *Sicil*.
- Centel, Tankut (1992), “Genel Sosyal Sigorta, Hükümleri Açısından Yargıtay’ın 1991 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi”, İstanbul.
- Çelik, A. Hakim ve Ozan Bingöl (2014), *İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku*, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 13. B., Bursa.
- Çolak, Mahmut (2014), *İş ve Sosyal Güvenlik Hukukunda Temel Bilgiler&Formüller*, 2. B., Ankara.
- Ermumcu, Senem (2009), “5510 Sayılı Kanun Bakımından Sigortalılık Hallerinin Çakışması”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, c.11, s.1, 2009.
- Gerçek, Muhammet (2008), “Baskın Sigortalılık” *Sosyal Güvenlik Dünyası Dergisi*, s.51.
- Güzel, Ali ve Murat Demircioğlu (2001), *İşverenin Sosyal Sigorta Yükümlülükleri ve Sorumluluğu*, (İstanbul Ticaret Odası Yayınları), İstanbul.
- Güzel, Ali; Okur, A. Rıza ve Nurşen Caniklioğlu (2014), *Sosyal Güvenlik Hukuku*, 15. B, İstanbul.
- Güzel, Ali ve A. Rıza Okur (1996), *Sosyal Güvenlik Hukuku*, İstanbul.
- Keser, Hakan (2008), “5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Işığında Mirasın Reddinin, Mirastan İskatin ve Sigortalının Öldürülmesinin Sosyal Güvenlik Kurumunca Bağlanacak Olan Ölüm Aylığına Etkisi”, *Legal İSGHD*, c.5, s.19.

Korkusuz, Refik ve Suat Uğur (2013), *Sosyal Güvenlik Hukuku*, 3. B., Bursa.

Kuruca, Mustafa (2004), *Tüm Yönleriyle Emeklilik*, Ankara.

Saraç, Coşkun (2001), “Sosyal Sigortalarda Risklerin Birleşmesi, Birden Fazla Gelir ve Aylık Bağlanması”, *Çimento İşveren Dergisi*, Mart.

Sözer, Ali Nazım (1991), *Sosyal Sigorta İlişkisi*, İzmir.

Sözer, Ali Nazım (2000), *Sosyal Sigortalar Açısından Yargıtay’ın 1998 yılı Kararlarının Değerlendirilmesi*, İstanbul.

Sözer, Ali Nazım ve Coşkun Saraç (2008), “Sosyal Sigorta İlişkisinde Çokluk: Sigortalılık Hallerinin, Tiplerinin ve Sürelerinin Birleşmesi”, *Sicil*.

Şakar, Müjdat (2014), *Meslek Yüksekokulları İçin İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku*, Yenilenmiş 7. B., İstanbul.

Tuncay, A. Can ve Ömer Ekmekçi (2013), *Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri*, Yenilenmiş 16. B., İstanbul.

Tunçomağ, Kenan (1990), *Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Sigortalar*, İstanbul.

Uşan, M. Fatih (2009), *Türk Sosyal Güvenlik Hukukunun Temel Esasları*, 2. B., Ankara.